

SPF

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen
Halfjaarverslag juli - december 2023

Inhoudsopgave

1.	Recente ontwikkelingen	04
2.	Inleiding verantwoord beleggen	06
3.	Uitsluitingsbeleid	10
4.	Engagement	14
5.	Stembeleid & Corporate Governance	22
6.	ESG-integratie	25
7.	Impact beleggen	27
8.	Bijlagen	29

1. Recente ontwikkelingen

In het afgelopen halfjaar heeft Stichting Pensioenfonds voor Fysiotherapeuten (hierna: het pensioenfonds of SPF) verschillende stappen gezet op het gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB). Hieronder vindt u een korte samenvatting van de relevante beleidsaanscherpingen en implementatiestappen die zijn gezet in het afgelopen half jaar.

SPF stijgt op de VBDO-lijst

Jaarlijks onderzoekt de Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO) hoe Nederlandse pensioenfondsen presteren op het gebied van verantwoord beleggen. Daarbij vergelijken ze de 50 grootste pensioenfondsen. De lijst geeft ons inzicht in hoe SPF het doet ten opzichte van andere fondsen in Nederland. Als kleiner fonds doen we het goed, we staan op plaats 15 en zijn 7 plaatsen gestegen ten opzichte van vorig jaar. [Klik hier om het rapport te lezen.](#)

MVB beleid SPF wordt toegepast in het EMD mandaat

SPF streeft er naar om over een steeds groter deel van haar portefeuille een maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid te voeren. In het tweede halfjaar evalueerde SPF het EMD mandaat bij PGIM. Aan de hand van deze evaluatie heeft het pensioenfonds de keuze gemaakt om ook in dit mandaat het MVB beleid te gaan toepassen.

Ingang Tabaksaanscherping uitsluiten

In de eerste helft van 2023 besloot SPF de omzetgrens voor het uitsluiten van tabaksproducenten aan te scherpen van 50% naar 5%. Daarbij is er een uitbreiding van de scope, namelijk door de toevoeging van e-sigaretten. De aanpassingen zijn passend binnen het speerpunt Gezondheid. Per 1 januari 2024 is de aanscherping van toepassing.

SPF heeft een statement ondertekent over tabaksontmoediging

SPF heeft in de tweede helft van 2023 een verklaring over tabaksontmoediging ondertekend. Dit is passend gezien het speerpunt Gezondheid en de aanscherping van het uitsluitingsbeleid omtrent tabak.

In de verklaring roepen 57 toonaangevende financiële instellingen VN-lidstaten op tot snellere uitvoering van het Kaderverdrag inzake tabaksontmoediging van de Wereldgezondheidsorganisatie (World Health Organization Framework Convention on Tobacco Control – WHO FCTC). Deze financiële instellingen, waaronder banken, pensioenfondsen, verzekeraars en vermogensbeheerders, zetten zich in voor bewustwording van de talrijke voordelen van tabaksontmoediging. Het gaat daarbij niet alleen om gezondheids- en milieuaspecten van tabaksgebruik, maar ook om de aanzienlijke negatieve gevolgen voor de economie. De verklaring is officieel gepresenteerd tijdens een side event op het VN-hoofdkantoor in New York, tijdens de Algemene Vergadering van de VN van 2023.

Onze ESG dienstverlener Achmea IM is wereldwijd de gedeelde #2 vermogensbeheerder in het steunen van de meest duurzame aandeelhoudersresoluties

Onze ESG dienstverlener is door het Britse ShareAction beoordeeld op de wijze waarop het op specifieke management- en aandeelhoudersresoluties heeft gestemd, die volgens ShareAction door aandeelhouders gesteund zouden moeten worden. Onze dienstverlener staat op de gedeelde 2e plek wereldwijd. De aandeelhoudersvoorstellen betreffen resoluties op het gebied van onderwerpen als klimaat, milieu en sociale kwesties die in 2023 door aandeelhouders geagendeerd zijn en waarover gestemd is bij de jaarlijkse aandeelhoudersvergadering. De managementvoorstellen betreffen klimaattransitieplannen. Onderzoeksgroep van ShareAction betrof 69 van de grootste vermogensbeheerders wereldwijd en hun stemgedrag op 257 aandeelhoudersresoluties in 2023.

SPF heeft hetzelfde stembeleid, waardoor het ook de aandeelhoudersresoluties heeft gesteund. In het Vote Disclosure Systeem is te zien op welke wijze SPF heeft gestemd.

Kerncijfers

MVB-halfjaarverslag SPF

Klimaatcommitment

SPF wil een bijdrage leveren aan het Akkoord van Parijs om de opwarming van de aarde te beperken tot maximaal 1,5 graden Celsius. Uiterlijk in 2050 willen wij dat onze beleggingsportefeuille klimaatneutraal is. In de route naar uiteindelijk een klimaatneutrale portefeuille in 2050 streven we naar minimaal 50% reductie van de CO₂-voetafdruk in 2030 ten opzichte van die van de benchmark per ultimo 2020. Dit realiseren wij door een initiële reductie van 30% en daarna tot 2030 een gemiddelde reductie van 7% per jaar.

Speerpunten

SPF heeft 2 speerpunten: **Klimaat en Gezondheid.**

118
vergaderingen
gestemd

Stemcijfers

118 aandeelhoudersvergaderingen
1420 agendapunten

758

ONDERNEMINGEN EN
LANDEN WAARIN
WIJ NIET INVESTEREN

Uitsluitingen

- 94 Controversiële wapens
- 32 Staatsbedrijven
- 438 Steenkool, teerzanden, schalieolie- en gas en Arctisch olie- en gas
- 90 Normschenders
- 14 Goed bestuur (SFDR)
- 63 Tabak
- 27 Landen

Een aantal ondernemingen valt onder meerdere uitsluitingsgronden.

120

DIALOGEN MET 83
ONDERNEMINGEN

Normatieve engagement

Mensenrechten	29
Milieu	40
Arbeidsnormen	39
Corruptie	12

2. Inleiding verantwoord beleggen

SPF past instrumenten van verantwoord beleggen toe bij het beheer van haar vermogen. In deze halfjaarlijkse rapportage leest u over de laatste stand van zaken met betrekking tot deze instrumenten en vindt u terug welke activiteiten door het pensioenfonds zijn ondernomen. Op de website van SPF vindt u beleidsdocumenten en rapportages waarnaar in dit rapport wordt verwezen. Deze inleiding geeft een kort overzicht van de achtergrond van verantwoord beleggen.

2.1. Wat houdt verantwoord beleggen in?

SPF houdt bij het beleggen rekening met mens, milieu, duurzaam ondernemen en hoe ondernemingen worden bestuurd. Het gaat bij onze beleggingskeuzes om een goed én verantwoord rendement. Daarom besteedt SPF in het beleggingsbeleid aandacht aan ecologische, sociale en governance (ESG) onderwerpen. Maatschappelijk verantwoord ondernemen door ondernemingen waarin belegd wordt speelt een belangrijke rol.

2.2. Wat zijn de uitgangspunten?

Voor het maatschappelijk verantwoord beleggen beleid (hierna MVB-beleid) hanteert het pensioenfonds drie belangrijke internationaal geaccepteerde raamwerken voor verantwoord ondernemen, namelijk: het Global Compact van de Verenigde Naties (UN Global Compact), de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen (OESO-richtlijnen) en de UN Guiding Principles on Business & Human Rights (Guiding Principles).

Het Global Compact heeft betrekking op vier hoofdthema's:

- Mensenrechten;
- Arbeidsnormen;
- Milieu;
- Anticorruptie.

Het UN Global Compact bestaat uit tien breed geaccepteerde principes (zie bijlage 5.1). Deze principes vinden hun oorsprong in internationale verdragen zoals de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, principes van de International Labour Organisation (ILO), de Rio verklaring inzake milieu en ontwikkeling en de VN conventie tegen corruptie. Het UN Global Compact verlangt van ondernemingen dat zij binnen hun eigen invloedsfeer kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen.

De OESO-richtlijnen onderscheiden naast de vier genoemde thema's ook nog consumentenbelangen, wetenschap en technologie, mededinging en belastingen. De Guiding Principles geven internationaal geaccepteerde richtlijnen over hoe ondernemingen met mensenrechten dienen om te gaan. Deze raamwerken en de genoemde thema's vormen een belangrijk uitgangspunt voor ons MVB-beleid.

2.3. Wat doet SPF?

Verantwoord beleggen kan op verschillende manieren worden ingevuld. Daarbij staan diverse instrumenten ten dienste van SPF. Het pensioenfonds kiest voor een combinatie van verschillende instrumenten voor de uitvoering van MVB-beleid. Bij het in praktijk brengen van het MVB-beleid maakt SPF gebruik van de volgende MVB-instrumenten:

1. Engagement, het aangaan van de dialoog met ondernemingen;
2. Uitsluiten;
3. Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen;
4. ESG-integratie, het integreren van duurzaamheidsinformatie in de beleggingsprocessen.
5. Impact beleggen, green bonds;

De instrumenten en de gemaakte keuzes worden ieder in afzonderlijke hoofdstukken besproken.

2.4. Reikwijdte van het MVB-beleid

SPF maakt voor het beheer van het vermogen gebruik van meerdere externe vermogensbeheerders. Het MVB-beleid kan direct worden toegepast op beleggingen die zijn vormgegeven in eigen beleggingsmandaten. Wanneer SPF echter gebruik maakt van beleggingsfondsen is het niet mogelijk een eigen MVB-beleid toe te passen. Dan is het beleid van de aangestelde fondsbeheerder leidend voor de invulling en uitvoeringen van een eventueel MVB-beleid. Bij

(wijzigingen van) de samenstelling en invulling van de beleggingsportefeuille en managersselectie wordt geëvalueerd in hoeverre SPF haar MVB-beleid kan toepassen. SPF streeft ernaar dat het beleggingsbeleid van externe partijen zo veel mogelijk aansluit bij de MVB-doelstellingen van SPF.

Onderstaand wordt per beleggingscategorie weergegeven welke MVB-instrumenten SPF toepast. In de bijlage wordt per beleggingscategorie een tekstuele toelichting gegeven.

TABEL 2.4.1

Beleggingscategorieën	Uitsluiten wapens	Uitsluiten Norm Schenders	Uitsluiten landen	Uitsluiten Tabak	Uitsluiten Kolen, teerzanden, Schalieolie- en gas en Arctisch olie- en gas	ESG Integratie*	Stemmen	Normatieve engagement
Staatsobligaties	n.v.t.	n.v.t.	V	n.v.t.	n.v.t.	V	n.v.t.	n.v.t.
Credits	V	V	n.v.t.	V	V	V	n.v.t.	V
High Yield	V	V	n.v.t.	V	V	n.v.t.	n.v.t.	V
EMD HC	V	V	V	V	V	V	n.v.t.	n.v.t.
EMD LC	n.v.t.	n.v.t.	V	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Hypotheken	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	V	n.v.t.	n.v.t.
Vastgoed**	V	V	n.v.t.	V	V	V	V	n.v.t.
Aandelen***	V	V	n.v.t.	V	V	V	V	V
Private Equity	V	V	n.v.t.	V	V	V	n.v.t.	n.v.t.
Infrastructuur	V	V	n.v.t.	V	V	V	n.v.t.	n.v.t.
Liquide middelen	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	V	n.v.t.	n.v.t.

*Met ESG Integratie wordt bedoeld het expliciet meenemen van ESG informatie in het beleggingsproces met als doel een verbeterde risico-rendementsverhouding.

** Beleid beheerder toegepast

*** Voor deelname in aandelen beleggingsfondsen wordt het stembeleid van de beheerder toegepast

LEGENDA

Niet toepasbaar n.v.t.

Toegepast door SPF V

Beleid beheerder toegepast V

Niet toegepast X

2.5. Due diligence beleid

SPF heeft in juni 2021 een due diligence beleid opgesteld in lijn met de vereisten van het Convenant Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen Pensioenfondsen

(IMVB-convenant). Met dit convenant slaan de pensioenfondsen de handen ineen om wereldwijd samen met de andere partijen invloed uit te oefenen en problemen in de keten van die ondernemingen te voorkomen en aan te

pakken. Dit doen zij zowel op het gebied van mensenrechten als milieu.

Het beleid is terug te vinden als bijlage van het MVB-beleid van SPF. SPF heeft Achmea IM aangesteld als ESG dienstverlener en heeft Achmea IM de opdracht gegeven om uitvoering te geven aan het MVB-beleid van het Pensioenfonds. Uit hoofde daarvan voert Achmea IM onder andere het due diligence beleid uit en geeft zij uitvoering aan de stem- en engagement activiteiten. Periodiek legt Achmea IM verantwoording af aan SPF.

Door onze beleggingsportefeuille (wereldwijde aandelen en bedrijfsobligaties) te screenen identificeert SPF (potentiële) negatieve impact op de samenleving en het milieu. Dit zijn de belangrijkste (potentiële) ongunstige effecten van de beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren. Ter beoordeling wordt vervolgens gekeken naar de impact van het gedrag van de onderneming op de samenleving en/of het milieu en de ernst, schaal en onomkeerbaarheid van de schending.

De uitkomsten van de due diligence screening worden gecategoriseerd naar thematische aandachtsgebieden en beoordeeld op de mate van betrokkenheid van de onderneming en het effect op de samenleving en/of het milieu. De thematische aandachtsgebieden van SPF zijn mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie.

Wanneer er een (potentiële) negatieve impact wordt geïdentificeerd, gaat SPF de dialoog aan met de onderneming. Als na verloop van tijd blijkt dat een onderneming geen progressie maakt in het voorkomen/verhelpen van de negatieve impact, gaat SPF over tot het uitsluiten van de onderneming. Daarnaast is een aantal ondernemingen al op voorhand uitgesloten in verband met structurele schendingen en het niet openstaan voor dialoog om de schending op te heffen. De resultaten van de due diligence screening en de actie die is ondernomen door het pensioenfonds staan vermeld in onderstaande tabel:

TABEL 2.5.1

Per 31-12-2023	Aantal ondernemingen uitgesloten op normatieve gronden	Nieuwe normatieve dialogen
Mensenrechten	35	6
Arbeidsnormen	12	7
Milieu	35	7
Anti-corruptie	0	1

In hoofdstuk 3.3 van dit MVB halfjaarverslag is terug te vinden welke ondernemingen zijn uitgesloten en is tevens aangegeven op basis van welke norm en schending dit plaatsvond. In hoofdstuk 4 van dit MVB-halfjaarverslag staat de voortgang van het normatieve engagement programma vermeld. In hoofdstuk 4.3 staan per thematisch aandachtsgebied de namen vermeld van de ondernemingen waarmee de dialoog is gestart.

2.6. Hoe legt SPF verantwoording af?

Transparantie is onafscheidelijk verbonden aan een goed MVB-beleid. Tweemaal per jaar doet SPF verslag over de invulling van het MVB-beleid. Ook rapporteert SPF over de wijze waarop instrumenten zijn ingezet op sociale, governance en milieuthema's. De rapportages zijn toegankelijk via de website. De volgende documenten worden gepubliceerd:

1. Maatschappelijk Verantwoord Beleggen Beleid;
2. Halfjaarlijks Verantwoord Beleggen Verslag;
3. Halfjaarlijks Voortgangsverslag Normatieve dialogen (voor het bestuur: niet publiek);
4. ESG-beleid Russell Investments;
5. Overzicht beleggingen per jaareinde;
6. a.s.r. real assets investment partners MVB jaarverslag,

3. Uitsluitingsbeleid

Er zijn verschillende redenen waarom SPF ervoor kiest om niet te beleggen in bepaalde ondernemingen. Zo kan het SPF ervoor kiezen om niet te beleggen in ondernemingen die ongewenst gedrag vertonen of ondernemingen die bepaalde controversiële producten produceren. Wanneer een onderneming betrokken is bij een controversieel product, veelal een kernactiviteit van de onderneming, is een engagementbeleid niet reëel. Het is immers lastig de onderneming over te halen een ander product te produceren. In dat geval hanteert het pensioenfonds op voorhand een uitsluitingsbeleid. Daarnaast kunnen ondernemingen die op structurele wijze met hun gedrag internationale normen schenden, bijvoorbeeld rondom mensenrechten, milieu, arbeidsnormen of corruptie bij achterblijvende engagementresultaten worden uitgesloten van het beleggingsuniversum. Hierbij vormen de principes van het UN Global Compact en de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen de uitgangsbasis.

Het uitsluitingsbeleid van SPF richt zich op de volgende criteria: producenten van controversiële wapens, tabaksproducenten, steenkool, teerzanden, schalieolie- en gas, Arctische olie- en gas, structurele schenders, landen, staatsondernemingen van uitgesloten landen en ondernemingen die de vereiste van het goed bestuur schenden.

3.1. Uitsluitingsgronden

In onderstaand overzicht zijn de uitsluitingsgronden die relevant zijn voor SPF uiteengezet. In de bijlagen kunt u de uitgesloten bedrijven per 1 januari 2024 vinden.

Uitsluitingscriterium	Definitie	Data	Update	Bijlagen
Controversiële wapens	Nucleaire wapens	ISS ESG	Halfjaarlijkse update	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 januari 2024
	Biologische wapens			
	Chemische wapens			
	Antipersoonsmijnen			
	Clustermunitie			
	Bij het bepalen van de definitie van controversiële wapens zoekt SPF daarbij aansluiting bij internationale verdragen die door Nederland zijn ondertekend en bij het beleid van de Nederlandse overheid.			
	Jaarlijks stuurt de AFM een nieuwe definitieve indicatieve uitsluitingslijst (risicoradar) rond			
Tabak	Betrokkenheid van individuele bedrijven wordt vastgesteld aan de hand van omzet gegenereerd uit de productie en distributie van tabaksgoederen. Een onderneming wordt uitgesloten indien de tabaksgoederen gerelateerde omzet meer dan 5% is. Tevens worden e-sigaretten uitgesloten van belegging.	ISS ESG	Halfjaarlijkse update	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 januari 2024
Steenkool	SPF hanteert een restrictief beleid ten aanzien van steenkool. Het steenkoolbeleid is gericht op het delven en het gebruik van	MSCI	Halfjaarlijkse update	Zie de bijlagen voor

	thermisch steenkool (inclusief bruinkool, bitumen, antraciet en stoomkolen). Ondernemingen worden uitgesloten van belegging als:				de uitsluitingslijst per 1 januari 2024
	- De omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is uit steenkool gerelateerde activiteiten. De winning van thermische steenkool (inclusief bruinkool, bitumineuze, antraciet en stoomkolen) en de verkoop ervan aan externe partijen zijn relevant bij het bepalen van de aan steenkool gerelateerde omzet. Inkomsten uit kolenhandel worden vanwege databeperkingen voornamelijk niet meegenomen in deze berekening. - De omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is van elektriciteitsopwekking uit thermische steenkool (inclusief bruinkool, bitumineuze, antraciet en stoomkolen).				
Teerzanden	Ondernemingen worden uitgesloten van belegging indien de omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is uit de extractie en verwerking van teerzanden voor de winning van olie.	MSCI	Halfjaarlijkse update		Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 januari 2024
Schalie- olie en gas	Ondernemingen worden uitgesloten van belegging indien de omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is uit de extractie en productie van schaliegas en -olie.	MSCI	Halfjaarlijkse update		Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 januari 2024
Arctisch olie- en gas	Ondernemingen worden uitgesloten van belegging indien de omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is uit de extractie en productie van Arctisch gas en -olie.	MSCI	Halfjaarlijkse update		Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 januari 2024
Normschenders	SPF sluit ondernemingen uit die op grove en structurele wijze internationaal breed gedragen normen op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie schenden. Het Pensioenfonds spreekt van een structurele schending wanneer de schending ook na dialoog na ten minste twee jaar nog altijd niet (in voldoende mate) is opgeheven.	ISS ESG	Jaarlijks		Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 januari 2024
Landen	In de discretionaire staatsobligaties en EMD mag niet belegd worden in obligaties geëmitteerd door landen gesanctioneerd door de VN Veiligheidsraad en EU. De onderzoeksresultaten van de volgende instituten worden tevens gebruikt om de landenprestaties inzichtelijk te maken: - Freedom House met de Freedom in the World index; - ITUC met de ITUC Global Rights index; - EPI (Yale) met de Environmental Performance Index; - Transparency International met de Corruption Perception Index.	EU en VN sanctielijst en ITUC	Jaarlijkse update		Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 januari 2024
Staatsbedrijven van uitgesloten landen	Wij kiezen er voor staatsbedrijven (bedrijven die voor meer dan 50% van de staat zijn) uit te sluiten omdat we niet wensen bij te dragen aan het financieren van landen die arbeidsrechten niet in voldoende mate waarborgen.	MSCI	Halfjaarlijks		Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 januari 2024
Goed bestuur	SPF belegt in ondernemingen die voldoen aan de praktijken van goed bestuur (good governance). Ondernemingen die op dit vlak zeer slecht presteren, worden op voorhand uitgesloten. Daarbij wordt minimaal gekeken naar de wettelijke vereisten op het gebied van: Goede managementstructuren;	MSCI	Jaarlijks		Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 januari 2024

- Betrekkingen met werknemers;
- Beloning van het betrokken personeel;
- Naleving van de belastingwetgeving.

Hier bovenop wordt, zowel vóór als na het aankopen van beleggingen, het MVB-beleid toegepast. Bij het bepalen of ondernemingen goed presteren op het gebied van goed bestuur, maakt SPF gebruik van ESG-data van derden. Mocht een onderneming waarin wordt belegd na verloop van tijd niet goed presteren, dan wordt deze alsnog uitgesloten volgens het gestandaardiseerde uitsluitingsproces.

3.1.1. Samenstelling uitsluitingslijst

Het onafhankelijke onderzoeksbureau ISS ESG stelt ieder halfjaar vast welke ondernemingen betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens en tabaksproducenten. Normschenders wordt jaarlijks geupdatet. Daartoe bekijkt het onderzoeksbureau het gehele belegbaar universum. Wanneer het onderzoeksbureau betrokkenheid vaststelt is dat reden tot uitsluiting.

Twee maal per jaar screenen wij het beleggingsuniversum via MSCI voor het criterium steenkool, teerzanden, Schalieolie- en gas en Arctisch olie- en gas. Inkomsten uit

kolenhandel en transport worden vanwege databeperkingen vooralsnog niet meegenomen in de berekening.

Ondernemingen die zijn aangemerkt als betrokken bij de verschillende uitsluitingscriteria plaatsen wij op de geactualiseerde uitsluitingslijst. Eventueel aanwezige holdings in het criterium verkopen wij. Portefeuillemanagers mogen geen nieuwe holdings aankopen van uitgesloten ondernemingen zolang de onderneming op de uitsluitingslijst staat. Inkomsten uit kolenhandel en transport worden vanwege databeperkingen vooralsnog niet meegenomen in de berekening.

4. Engagement

Een onderneming is gericht op het maken van winst. Dit streven naar winstmaximalisatie kan echter op gespannen voet staan met internationale richtlijnen voor verantwoord ondernemen, zoals het UN Global Compact, de OESO Richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of de UN Guiding Principles on Business & Human Rights. Wanneer ondernemingen deze internationale richtlijnen systematisch schenden, wordt gedrag onverantwoord. Daarmee ontstaat er een risico voor de continuïteit van de onderneming en houdbaarheid van winstrealisatie op de lange termijn. Daarom gaat het pensioenfonds in dialoog met deze ondernemingen. Inzet: het duidelijk stellen van kaders, het ontwikkelen van kennis bij ondernemingen en het definiëren van 'good practices'. SPF gaat in gesprek met ondernemingen over lange termijn waardecreatie. Zo draagt SPF bij aan het bewaken van het juiste evenwicht en beschermt het haar belangen en die van haar deelnemers.

4.1. Dialoog en de minimale uitgangspunten

Engagement is het aangaan van een dialoog met ondernemingen. Het is een centraal middel in het MVB-beleid van SPF. Met het aangaan van de dialoog wil SPF het duurzame gedrag van ondernemingen verbeteren, lange termijn waardecreatie stimuleren en tegelijkertijd aandeelhouderswaarde vergroten.

SPF spreekt ondernemingen aan die internationaal breed gedragen normen en principes zoals mensenrechten, arbeidsnormen, milieunormen of anticorruptie schenden. Dit wordt **Normatief engagement** genoemd. Normatief engagement wordt in samenwerking uitgevoerd met ISS ESG en Achmea IM.

De doelstelling van normatieve engagement

Het aangaan van de dialoog met ondernemingen is vaak een zaak van lange adem. Voor de engagementtrajecten wordt uitgegaan van een looptijd van drie jaar. Anders dan bij het instrument uitsluiting waarbij pensioenfondsen of beleggingsfondsen op voorhand niet beleggen in ondernemingen, geldt voor engagement dat er wel belegd wordt in ondernemingen die ter discussie staan, maar we als betrokken belegger het management juist actief aansporen om het beleid of de activiteiten te verbeteren.

Het Normatieve Engagement heeft als doel structurele schendingen van UN Global Compact principes, OESO richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of UN Guiding Principles on Business & Human Rights te stoppen en te voorkomen. Structurele schendingen van deze normen vergroten het risico op nadelige gevolgen voor de onderneming, haar directe omgeving zoals lokale gemeenschappen of het milieu en voor andere belanghebbenden. Activiteiten die (mogelijk) leiden tot een

schending van de principes staan veelal in de belangstelling van niet-gouvernementele organisaties (NGO's) en de media. In de praktijk leiden deze schendingen vaak tot rechtszaken, die boetes of het uitbetalen van schadeclaims door de ondernemingen tot gevolg kunnen hebben. Dit zijn directe negatieve financiële effecten, die ook de belangen van aandeelhouders schaden.

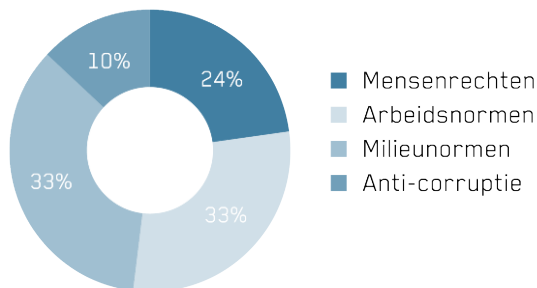
Om tot een selectie van de ondernemingen te komen, die vallen binnen het Normatief engagement programma, wordt een due diligence proces uitgevoerd. Het beleggingsuniversum wordt doorlopend gescreend op het schenden van één of meerdere principes van de UN Global Compact, OESO richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of UN Guiding principles on Business & Human Rights door onderzoeksbureau ISS ESG. Bij vermoedens van een mogelijke schending wordt een dialoog gestart om escalatie te voorkomen. Ook bij een vastgestelde schending wordt de dialoog met deze ondernemingen gestart met als doel de schending op te heffen en mogelijke nieuwe schendingen in de toekomst te voorkomen. Daarbij zal ook herstel van de situatie en mogelijke schadevergoedingen voor bijvoorbeeld de lokale bevolking ter sprake komen.

4.2. Resultaten en voortgang engagementprogramma

SPF vindt het belangrijk om in gesprek te gaan met ondernemingen, die internationaal breed gedragen normen schenden. We noemen dit Normatieve engagement. Per 15 december 2023 maken 83 ondernemingen deel uit van het normatieve engagementprogramma. Met deze ondernemingen spreken we over één of meerdere normschendingen. Het aantal schendingen waarover we spreken kan daarom afwijken van het aantal ondernemingen

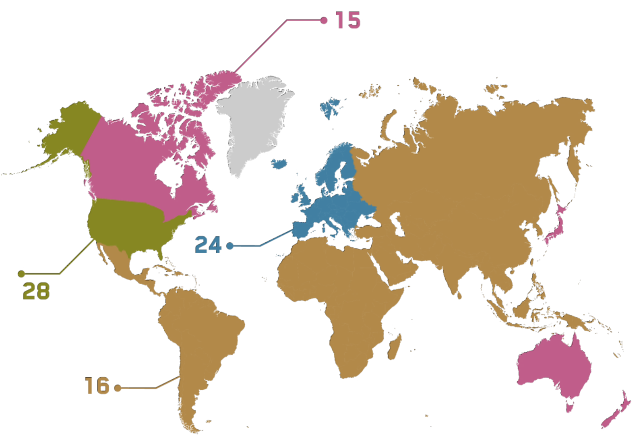
in het normatieve engagementprogramma. In totaal lopen er 120 dialogen. In het afgelopen halfjaar is met 17 ondernemingen een nieuwe dialoog geïnitieerd of een lopende dialoog opnieuw opgestart. Onderstaand figuur weergeeft hoe het programma is opgebouwd.

FIGUUR 4.2.1 NORMSCHENDING

De ondernemingen zijn gevestigd in verschillende regio's en markten. De focus van het programma ligt met 67 dialogen op de ontwikkelde markten. We verdelen deze onder in Europa, Verenigde Staten en Wereld overig (Japan, Australië, Canada, Nieuw-Zeeland). Daarnaast voeren we de dialoog met 16 ondernemingen in de opkomende markten. Onderstaand figuur laat de regionale verdeling zien van ondernemingen in het normatieve engagementprogramma.

FIGUUR 4.2.2 ONDERNEMINGEN NAAR REGIO

Voortgang lopende dialogen

Iedere dialoog heeft vier engagementverwachtingen, die specifiek zijn voor de onderneming. Deze engagementverwachtingen worden samengevat in vier mijlpalen, die voor iedere dialoog hetzelfde zijn, zoals weergegeven in tabel 1. De voortgang per mijlpaal wordt vervolgens in iedere dialoog getoetst aan de hand van vier indicatoren: (1) een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd, (2) er zijn maatregelen geïnitieerd, (3) er is een toezegging gedaan en (4) er zijn geen maatregelen genomen.

Per dialoog is bekeken welke mijlpaal relevant is voor de onderneming. Herstel en Verhaal is bijvoorbeeld niet in alle gevallen relevant doordat er niet één specifieke groep van benadeelden is of Herstel en Verhaal al plaats heeft gevonden via het nationale rechtssysteem.

TABEL 4.2.1 MIJLPALEN

Mijlpalen	
1	Het delen van relevante informatie
2	Implementatie van Beleid
3	Herstel en Verhaal
4	Opheffen en/of Voorkomen

De statistieken over de voortgang hebben betrekking op het volledige engagementprogramma. Alle positief afgesloten dialogen zijn uit de statistieken gehaald. De onderstaande tabellen weergeven alleen de lopende dialogen.

Ten aanzien van de eerste mijlpaal - Het delen van Relevante Informatie - zijn in 34% van de dialogen nog geen stappen zijn gezet door de onderneming. Dat kan komen door onwil of doordat de dialoog recent is gestart. In 21% van de dialogen heeft de onderneming een toezegging gedaan relevante informatie te delen. In 42% van de dialogen is relevante informatie gedeeld en in 2% van de gevallen ook geverifieerd door een onafhankelijke partij. Voor 1% van de dialogen is deze mijlpaal niet relevant vanwege de aard van de schending.

TABEL 4.2.2 DELEN VAN RELEVANTE INFORMATIE

Indicatoren		Mijlpaal 1: Delen van relevante informatie
	Er zijn geen maatregelen genomen	34%
	Er is een toezegging gedaan	21%
	Er zijn maatregelen geïnitieerd	42%
	Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	2%
n.v.t.		1%

Voor de tweede mijlpaal – De Implementatie van het Beleid – zijn in 26% van de dialogen geen stappen gezet noch toezeggingen gedaan. In 37% van de dialogen is de toezegging gedaan om beleid te implementeren en in 34% van de dialogen hebben de ondernemingen daadwerkelijk beleid geïmplementeerd. In 2% van de gevallen is dit beleid geverifieerd door een onafhankelijke partij. Voor 1% van de dialogen is deze mijlpaal niet relevant vanwege de aard van de schending.

TABEL 4.2.3 IMPLEMENTATIE VAN BELEID

Indicatoren	Mijlpaal 2: Implementatie van beleid
 Er zijn geen maatregelen genomen	26%
 Er is een toezegging gedaan	37%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	34%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	2%
n.v.t.	1%

Het mogelijk maken van Herstel en Verhaal, zoals ook benoemd in het IMVB-convenant, is de derde mijlpaal. In 41% van de dialogen zijn er geen maatregelen genomen ten aanzien van Herstel en Verhaal. In 16% van de dialogen zijn er toezeggingen gedaan en in 41% van de gevallen hebben de ondernemingen aan de onderliggende engagementverwachtingen hebben voldaan, waarvan 1% geverifieerd zijn door een onafhankelijke partij. Voor 1% van de dialogen is deze mijlpaal niet relevant vanwege de aard van de schending.

TABEL 4.2.4 HERSTEL EN VERHAAL

Indicatoren	Mijlpaal 3: Herstel en Verhaal
 Er zijn geen maatregelen genomen	41%
 Er is een toezegging gedaan	16%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	41%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	1%
n.v.t.	1%

Bij de vierde mijlpaal - Het opheffen en/of Voorkomen van de Schending - zien we dat er in 34% van de dialogen geen maatregelen zijn genomen. In 34% van de dialogen is er een toezegging gedaan en 19% van de ondernemingen hebben aan de onderliggende engagementverwachtingen hebben voldaan, waarvan geen geverifieerd zijn door een onafhankelijke partij. In 13% van de dialogen is deze mijlpaal niet relevant vanwege de aard van de schending.

TABEL 4.2.5 OPHEFFEN EN/OF VOORKOMEN

Indicatoren	Mijlpaal 4: Opheffen en/of voorkomen
 Er zijn geen maatregelen genomen	34%
 Er is een toezegging gedaan	34%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	19%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	0%
n.v.t.	13%

Afgesloten dialogen

Voorafgaand aan de rapportagedatum zijn in het engagementprogramma 61 dialogen succesvol afgesloten. Dat betekent dat de ondernemingen niet langer betrokken zijn bij de vermeende schending. Met 5 ondernemingen is de dialoog voortijdig afgesloten, vanwege gebrek aan reactie en/of samenwerking. Deze bedrijven zijn op de uitsluitingslijst geplaatst of er wordt verdere escalatie gevoerd.

In de rapportageperiode zijn 4 dialogen (succesvol) afgesloten.

TABEL 4.2.6 AFGESLOTEN DIALOGEN H2 2023

Onderneming	Normschending
Adani Ports & Special Economic Zone Ltd.	Mensenrechten
SK Innovation Co., Ltd	Corruptie
Top Glove Corp. Bhd.	Arbeidsnormen
PT Pertamina (Persero)	Milieu

4.3. Normatieve dialogen

Onderstaand is aangegeven welke nieuwe dialogen rond normatieve schendingen zijn geïnitieerd in het afgelopen halfjaar. Het engagementprogramma rond normatieve schendingen wordt uitgevoerd in samenwerking met Achmea IM en gespecialiseerd onderzoeksbureau ISS ESG.

Mensenrechtenschendingen

Het doel van deze dialogen is het opheffen van de geconstateerde of vermeende mensenrechtenschendingen. Daarnaast vragen we de onderneming beleid, processen en rapportages te ontwikkelen die verband houden met het voorkomen van nieuwe mensenrechtenschendingen. De onderneming moet aantonen dat de schending van relevante UN Global Compact principes, OESO richtlijnen of de UN Guiding principles on Business & Human Rights is opgeheven. Het is wenselijk dat een externe, onafhankelijke partij dit vaststelt.

Mensenrechtenschendingen kunnen betrekking hebben op de activiteiten van ondernemingen in landen met controversiële regimes. Door hun activiteiten in deze landen genereren ondernemingen inkomsten voor de betreffende regimes, die deze inkomsten vervolgens vaak niet ten goede laten komen aan de lokale bevolking. Daarnaast komt het voor dat lokale gemeenschappen direct worden geschaad door de activiteiten van de ondernemingen. Andere voorbeelden van schendingen op het gebied van mensenrechten zijn onrechtmatigheden tegen de lokale bevolking door personeel of ingehuurd veiligheidsdiensten van ondernemingen.

SPF is in het tweede halfjaar van 2023 met 6 ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) mensenrechtenschending.

**TABEL 4.3.1 GEÏNITIEERDE DIALOGEN
MENSENRECHTENSCHENDING H2 2023¹**

Onderneming	Gestart
Albemarle Corporation	Q4 2023
Alphabet Inc.	Q4 2023
Amgen Inc.	Q3 2023
Enel SpA	Q4 2023
Iberdrola SA	Q3 2023
UBS Group AG	Q3 2023

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

Afgesloten dialoog

[Adani Ports & Special Economic Zone Ltd. \(Adani\)](#)

Adani Ports & Special Economic Zone Ltd. (Adani) beheert en exploiteert een terminal voor steenkool in Australië. Een uitbreidingsproject van de terminal is in 2019 op weerstand van de inheemse lokale bevolking gestuit. Volgens de inheemse bevolking zou het project een bedreiging vormen voor heilige inheemse gebieden. Dit argument is echter afgewezen door de Australische overheid. Adani zelf heeft aangegeven binnen het project de belangen van inheemse gemeenschappen in acht te nemen, maar ook alle benodigde vergunningen en overeenkomsten op orde te hebben. Het oordeel is hierom gewijzigd naar GROEN (score 2: historische betrokkenheid).

Arbeidsnormenschendingen

Het doel van dit engagementthema is het opheffen van de geconstateerde of vermeende arbeidsnormenschending. Daarnaast vragen we de onderneming beleid, processen en rapportages te ontwikkelen die verband houden met het voorkomen van nieuwe arbeidsnormenschendingen.

Structurele schendingen van het UN Global Compact, OESO richtlijnen of de UN Guiding principles on Business & Human Rights, in het bijzonder de principes die gaan over arbeidsnormen, vormen financiële en reputatierisico's voor de onderneming en voor belanghebbenden zoals aandeelhouders. Ondernemingen dienen te voorkomen dat zij zich schuldig maken aan structurele schendingen van deze beginselen. Mochten zij zich daaraan wel schuldig maken, dan is het wenselijk dat zij deze schendingen opheffen en voorkomen dat schendingen in de toekomst opnieuw zullen optreden.

Structurele schendingen van arbeidsnormen kunnen betrekking hebben op kinderarbeid en andere vormen van gedwongen arbeid in de ketens van toeleveranciers van ondernemingen. Ook discriminatie van bijvoorbeeld zwangere vrouwen of personeel met een bepaalde etnische achtergrond komt voor, zowel binnen ondernemingen zelf als binnen de ketens van toeleveranciers.

De onderneming moet aantonen dat de schending van UN Global Compact principes is opgeheven. Het is wenselijk dat een externe, onafhankelijke partij vaststelt dat de schending is opgeheven.

SPF is in het tweede halfjaar van 2023 met 7 ondernemingen een dialoog gestart rond een (vermeende) arbeidsnormenschending.

**TABEL 4.3.1 GEÏNITIEERDE DIALOGEN
ARBEIDSNORMENSCHENDING H2 2023¹**

Onderneming	Gestart
Activision Blizzard, Inc.	Q4 2023
Alphabet Inc.	Q4 2023
Apple Inc.	Q3 2023
Delta Air Lines, Inc.	Q4 2023
McDonald's Corporation	Q3 2023
Starbucks Corporation	Q3 2023
Walmart Inc.	Q4 2023

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

Afgesloten dialoog

Top Glove Corp. Bhd.

In 2020 heeft de Amerikaanse 'Custom and Border Protection' (CBP) maatregelen tegen Top Glove Corp. ingesteld vanwege verdenkingen van schuldsavernij en slechte arbeidsomstandigheden. Top Glove heeft sinds 2018 medewerkers onder slechte omstandigheden laten werken, om aan de vraag naar wegwerphandschoenen te voldoen tijdens de Covid-19 pandemie. Tussen 2020 en 2022 heeft Top Glove maatregelen in werking gesteld op het gebied van werkveiligheid en arbeidsomstandigheden. Volgens een onafhankelijke externe auditor zijn de maatregelen afdoende geweest om de problematiek binnen de onderneming constructief aan te pakken. De beoordeling is daarom gewijzigd naar GROEN (score 4: de schending wordt geadresseerd).

Milieuschendingen

Het doel van dit engagementthema is het opheffen van de gevonden schendingen van het UN Global Compact en de OESO richtlijnen en het ontwikkelen van beleid, systemen en rapportages die verband houden met het voorkomen van nieuwe milieuschendingen.

Structurele schendingen van het UN Global Compact en de OESO richtlijnen, in het bijzonder de principes die gaan over milieu, vormen financiële, operationele en reputatierisico's voor de onderneming en voor haar belanghebbenden zoals aandeelhouders. Ondernemingen dienen daarom te voorkomen dat zij zich schuldig maken aan structurele schendingen van deze principes. Mochten zij zich wel daaraan schuldig maken, dan is het wenselijk dat zij deze schendingen opheffen en voorkomen dat de schendingen in de toekomst opnieuw optreden.

De dialoog wordt gevoerd aan de hand van SMART-doelstellingen. De onderneming moet aantonen dat een schending van UN Global Compact principes of OESO richtlijnen structureel is opgeheven waarbij het wenselijk is dat een externe onafhankelijke partij vaststelt dat de schending is opgeheven. Bij het opheffen van de schending moet ook gedacht worden aan het nemen van corrigerende maatregelen, schadeloosstelling van betrokkenen en het opzetten en uitvoeren van herstelplannen.

SPF is in het tweede halfjaar van 2023 met 7 ondernemingen een dialoog opgestart rond een (vermeende) milieuschending.

**TABEL 4.3.1 GEÏNITIEERDE DIALOGEN
MILIEUSCHENDINGEN H2 2023¹**

Onderneming	Gestart
Albemarle Corporation	Q4 2023
Baker Hughes Company	Q4 2023
Bayer AG	Q4 2023
Iberdrola SA	Q3 2023
Mercedes-Benz Group AG	Q3 2023
Norfolk Southern Corporation	Q3 2023
Schlumberger N.V.	Q4 2023

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

Afgesloten dialoog

PT Pertamina (Persero)

In 2019 zijn er door een breuk in een door Persero beheerde oliepijpleiding twee maanden lang 1.800 vaten olie gelekt in de West-Java zee. In 2021 is hier een tweede lek bij gekomen in Kuala Idi. Persero heeft zich in de tussentijd ingezet om de schade van de olielekken te saneren. Sindsdien hebben het Indonesische ministerie van Milieu en Bosbouw samen met onafhankelijke onderzoekers bevestigd dat de olielekken geen significante schade aan het milieu aangebracht hebben. Persero rapporteert ook een neerwaartse trend in de hoeveelheid olielekken. De beoordeling van Persero is gewijzigd naar GROEN (score 4: de schending wordt geadresseerd).

Anti-corruptieschendingen

Omkoping en corruptie zijn niet verenigbaar met goed ondernemingsbestuur en hebben een negatieve invloed op de (creatie van) aandeelhouderswaarde. Het leidt tot nadelige economische, sociale en politieke uitkomsten. Overtredingen van internationale principes op het gebied van anticorruptie kunnen schadelijk zijn voor de reputatie van een onderneming en de waarde van merken.

Eén van de universele principes van het UN Global Compact en OESO richtlijnen is gericht op corruptie. Dit principe roept ondernemingen op preventieve en handhavingsmaatregelen in te stellen en een effectief systeem op te zetten voor de bestrijding van corruptie.

Dit engagementthema heeft als doel het anticorruptiebeleid en de maatregelen tegen corruptie bij ondernemingen te verbeteren. Daarnaast moet ook voldoende duidelijk worden gemaakt welke acties worden ondernomen tegen werknemers, tussenpersonen en onderaannemers die betrokken zijn bij beschuldigingen in verband met corruptie. Hierbij is het belangrijk dat er transparant wordt gecommuniceerd over verrichte onderzoeken en over doorgevoerde veranderingen.

SPF is in het tweede halfjaar van 2023 met 1 onderneming een dialoog gestart rond een (vermeende) corruptieschending.

**TABEL 4.3.1 GEÏNITIEERDE DIALOGEN
CORRUPTIESCHENDINGEN H2 2023¹**

Onderneming	Gestart
Alphabet Inc.	Q4 2023

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

Afgesloten dialoog

SK Innovation Co., Ltd

SK Innovation Co., Ltd en haar dochterondernemingen hebben in 2018 schuld bekend aan concurrentievervalsing in Zuid-Korea, doormiddel van prijsafspraken en manipulatie van aanbestedingen, onder andere op brandstofcontracten voor de Amerikaanse defensie. Sindsdien heeft SK Holdings 'Compliance Officers' aangesteld, een nalevingsprogramma opgezet, en speciale trainingen ingesteld voor medewerkers. SK Holdings en haar dochterondernemingen hebben geloofwaardige stappen genomen om concurrentievervalsing tegen te gaan. De beoordeling van SK Holdings is gewijzigd naar GROEN (score 2: historische betrokkenheid).

5. Stembeleid & Corporate Governance

Corporate governance, of goed ondernemingsbestuur, heeft betrekking op de verhoudingen tussen de verschillende actoren van een onderneming zoals de Raad van Bestuur (RvB), de Raad van Commissarissen (RvC), aandeelhouders en andere belanghebbenden. Rekenschap, transparantie en toezicht spelen hierbij een centrale rol. SPF belegt onder andere in beursgenoteerde ondernemingen en is daardoor ook aandeelhouder. Door actief gebruik te maken van aandeelhoudersrechten kan SPF invloed uitoefenen op de onderneming. Het gaat hierbij om het benoemen van bestuurders, het goedkeuren van jaarstukken en in sommige gevallen kan het zich uitspreken over het beloningsbeleid. SPF doet dit onder andere door deel te nemen aan de besluitvorming op de aandeelhoudersvergadering (stemmen). Door gebruik te maken van het stemrecht kan SPF invloed uitoefenen op ondernemingen en invloed aanwenden om een betere corporate governance te stimuleren bij de ondernemingen. Een goede corporate governance draagt bij aan de lange termijn waardecreatie.

5.1. SPF als actief aandeelhouder

De Nederlandse Corporate Governance Code schrijft voor dat institutionele beleggers zoals pensioenfondsen een beleid moeten hebben ten aanzien van het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen van beursgenoteerde ondernemingen waarin zij beleggen. Daarbij wordt van de institutionele belegger gevraagd om minstens eenmaal per jaar aan te geven hoe invulling wordt gegeven aan het stembeleid. Daarnaast stelt de Corporate Governance Code dat de institutionele belegger minimaal eenmaal per kwartaal moet aangeven hoe hij stemde op de aandeelhoudersvergaderingen. In bijlage 8.2. vindt u de volledige tekst van de relevante bepalingen voor institutionele beleggers van de Nederlandse Corporate Governance code.

SPF voldoet aan de bepalingen van de Nederlandse Corporate Governance Code. Op de website van het Pensioenfonds zijn de volgende documenten te vinden:

1. Stembeleid, wat is opgenomen in het MVB-beleid;
2. Rapportagetool waarbij gerapporteerd wordt hoe historisch gestemd is per aandeelhoudersvergadering.

5.2. Stemgedrag SPF

Achtergrond

De tweede helft van het jaar is altijd een rustige stemperiode. In het vierde kwartaal vindt in Australië en Nieuw-Zeeland

de piek van het aandeelhoudersvergaderingen seizoen plaats.

Stemactiviteiten van SPF

SPF stemde in het afgelopen halfjaar in totaal op **118 vergaderingen**, waarvan **1.420 agendapunten**. Er wordt niet altijd met het management van de onderneming meegestemd. Er is **20% tegen het management gestemd**. Zie onderstaande tabel voor een overzicht van de managementvoorstellen en de regionale verdeling van vergaderingen over H2 2023.

De meeste voorstellen betroffen (her)benoemingen. Relatief gezien is het % 'tegen' stemmen het hoogst bij beloningen. De tegenstemmen bij beloningen betrof met name beloningsstructuren die als excessief, onvoldoende toegelicht en niet transparant genoeg beoordeeld worden, of waar een link met de prestaties van de onderneming ontbreekt. Dit kwam zowel terug in beloningsbeleid als beloningsverslagen.

TABEL 5.2.1 MANAGEMENTVOORSTELLEN H2 2023¹

	Totaal	% Tegen
Audit gerelateerd	97	0%
Aandelen gerelateerd	104	1%
Statuten gerelateerd	13	8%
Beloning	245	53%
Benoemingen	776	12%
Bestuurders gerelateerd	23	9%

Duurzaamheid	1	0%
Klimaat	2	50%
Overig	1	0%
Geen research	2	50%
Niet-routinematig	2	0%
Routine	71	4%
Sociaal	13	0%
Strategische transacties	10	0%
Overname gerelateerd	26	4%

¹ Zie de bijlagen voor een verdere beschrijving van de type voorstellen.

TABEL 5.2.2 REGIONALE VERDELING H2 2023

Land	Aantal
Australië	31
Bermuda	1
Canada	2
Denmark	1
France	2
Hong Kong	1
Ireland	7
Israel	2
Japan	1
Jersey	2
Netherlands	4
New Zealand	3
Singapore	2
Spain	1
Sweden	1
Switzerland	3
USA	39
United Kingdom	15

Op de website van SPF kunt u via het Vote Disclosure Systeem vinden hoe we gestemd hebben per aandeelhoudersvergadering.

SPF maakt bij het uitoefenen van stemrechten gebruik van het stemplatform en analyses van Institutional Shareholder Services (ISS). ISS stelt aan de hand van het stembeleid specifieke analyses op. Zo past SPF voor elke steminstructie haar eigen op maat gemaakte stembeleid toe.

Het stembeleid is op de website te vinden en wordt doorlopend geactualiseerd op basis van wereldwijde trends

op het gebied van corporate governance, ons stemgedrag bij controversiële agendapunten en overige actualiteiten. Voordat een definitieve stem wordt uitgebracht, besteden we extra aandacht aan controversiële agendapunten. Het uiteindelijke besluit wordt genomen op basis van de specifieke feiten en omstandigheden van het agendapunt.

5.3. Agenderingsrecht aandeelhouders

Op aandeelhoudersvergaderingen kunnen aandeelhouders een voorstel agenderen, mits wordt voldaan aan de voorwaarden van het lokaal geldende agenderingsrecht. Deze aandeelhoudersresoluties kunnen betrekking hebben op de thema's klimaat, biodiversiteit, gezondheid, arbeidsrechten, mensenrechten of goed bestuur enzovoort. In het afgelopen halfjaar zijn **43 aandeelhoudersresoluties** beoordeeld en is onze stem uitgebracht. In onderstaande tabel staat een overzicht opgenomen van het aantal aandeelhoudersvoorstellen verdeeld per thema en het % 'tegen' stemmen.

SPF toetst de afzonderlijke aandeelhoudersvoorstellen op inhoud, wenselijkheid, werkbaarheid en effect. Er wordt niet in alle gevallen voor een aandeelhoudersresolutie gestemd, ook al past deze binnen de speerpunthema's. Wanneer een aandeelhoudersvoorstel onvoldoende is onderbouwd, te voorschrijvend is of onevenredig belastend, wordt tegen gestemd.

TABEL 5.3.1 AANDEELHOUDERSVOORSTELLEN H2 2023¹

	Totaal	% Tegen
Statuten gerelateerd	2	50%
Beloning	6	67%
Corporate Governance	2	0%
Benoemingen	2	100%
Bestuurders gerelateerd	1	0%
Duurzaamheid	4	100%
Klimaat	5	0%
Sociaal	12	17%

¹ Zie de bijlagen voor een verdere beschrijving van de type voorstellen.

5.3.1. Resoluties

Klimaat

FedEx Corporation

De indieners van de aandeelhoudersresolutie verzoeken FedEx een rapport op te stellen waarin wordt toegelicht hoe de onderneming omgaat met de gevolgen van haar klimaatveranderingsstrategie voor haar werknemers, werknemers in haar toeleveringsketen en gemeenschappen waarin zij actief is. Dit in overeenstemming met de Just Transition-richtlijnen van de International Labor

Organization en indicatoren van de World Benchmarking Alliance. Hoewel de indieners de toezegging van FedEx prijzen om in 2040 klimaatneutraal te zijn, maken zij zich zorgen over het ontbreken van een strategie omtrent Just Transition.

Het bestuur erkent dat klimaatverandering haar medewerkers kan beïnvloeden. De onderneming heeft strategieën geïmplementeerd om het personeelsbestand te ontwikkelen, de betrokkenheid van werknemers te vergroten en het behoud van werknemers en de waarde propositie van werknemers te verbeteren. FedEx rapporteert informatie over hoe het investeert in gemeenschappen in het ESG rapport. De onderneming stelt verder dat het bestuur en haar commissies toezicht houden op ESG-initiatieven en -programma's.

FedEx geeft in haar rapportages niet aan of het verwacht dat haar klimaatstrategie een significante impact heeft op haar werknemers. Ook wordt niet duidelijk of de onderneming haar inspanningen op het gebied van personeelsontwikkeling goed gepositioneerd zijn, om in te spelen op mogelijke veranderingen. Hoewel de inspanningen van de onderneming groter zijn dan die van haar belangrijkste sectorgenoten, lijken er zorgen te bestaan over de staat van informatieverschaffing binnen de gehele transportsector. Meer informatie over de strategie van de onderneming rondom Just Transition stelt aandeelhouders in staat om eventuele risico's en kansen beter te beoordelen. Vanwege deze redenen heeft SPF VOOR het voorstel gestemd. Het voorstel ontving 29,7% steun van aandeelhouders. Dit is voldoende steun dat de onderneming in ieder geval gericht moet reageren op het voorstel.

Arbeidsnormen

NIKE, Inc.

De indieners van de aandeelhoudersresolutie verzoeken NIKE te rapporteren over de mediane beloningsverschillen naar ras en geslacht, met inbegrip van de bijbehorende beleids-, reputatie-, concurrentie- en operationele risico's. Daarbij worden risico's met betrekking tot het werven en behouden van divers talent meegenomen. Het rapport moet tegen redelijke kosten worden opgesteld, zonder informatie over eigendomsrechten, processtrategieën en naleving van wettelijke voorschriften. NIKE rapporteert al wel het mediane beloningsverschil tussen mannen en vrouwen per uur en het mediane bonusverschil voor werknemers in het Verenigd Koninkrijk, maar niet voor andere werknemers wereldwijd.

Het bestuur van NIKE stelt dat de gevraagde transparantie in de aandeelhoudersresolutie onnodig is, gezien de transparantie wat het al biedt in rapportages. Het bestuur wijst onder andere op het Impact Report van NIKE, dat informatie bevat over haar initiatieven om de gender- en rassendiversiteit te vergroten. Ook benoemt NIKE haar verschillende doelstellingen voor 2025 met betrekking tot vertegenwoordiging en Diversity Equity and Inclusion.

NIKE publiceert andere statistieken over beloningsverschillen tussen mannen en vrouwen in het Verenigd Koninkrijk dan voor haar wereldwijde personeelsbestand. De mediane loonkloofstatistiek biedt voordelen zoals transparantie en vergelijkbaarheid tussen verschillende tijden en organisaties. Aandeelhouders hebben baat bij het rapporteren van één maatstaf, zoals de onderneming bekendmaakt voor haar personeelsbestand in het Verenigd Koninkrijk, zodat ze beter kunnen beoordelen hoe goed NIKE de kansen voor vrouwen wereldwijd aanpakt, raciale en etnische minderheden in de Verenigde Staten bevordert en de risico's beperkt die samenhangen met de toenemende publieke aandacht voor kwesties rond gelijke beloning voor mannen en vrouwen en raciale/etnische minderheden. Dit geldt in het bijzonder voor NIKE, aangezien er een rechtszaak loopt tegen NIKE over beschuldigingen van seksisme en ongelijke beloning van vrouwen. Om deze redenen heeft SPF VOOR de resolutie gestemd. Het voorstel behaalde 29% van de VOOR stemmen waardoor het voorstel het niet heeft gehaald.

Sociaal

Microsoft Corporation

In het aandeelhoudersvoorstel wordt Microsoft Corporation verzocht een rapport omtrent mensenrechten te publiceren, waarin de gevolgen worden beoordeeld van het vestigen van Microsoft cloud datacenters in landen waar mensenrechten een belangrijke punt van zorg zijn. De indieners van het voorstel uiten hun bezorgdheid over de plannen van Microsoft om datacenters uit te breiden in landen die negatief benoemd worden in landenrapporten van het Amerikaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken, waaronder Saoedi-Arabië.

Microsoft publiceert haar mensenrechtenbeleid in het Global Human Rights Statement, Human Rights Annual Report en in de openbare verklaring "Operating datacenters in landen of regio's met uitdagingen op het gebied van mensenrechten". Hoewel Microsoft verklaart dat de installatie van het datacenter in overeenstemming zal zijn met haar toezeggingen om fundamentele mensenrechten te beschermen, hebben ze niet bekendgemaakt hoe deze garanties worden nagekomen of gehandhaafd.

De indieners van het voorstel brengen terechte zorgen naar voren over mogelijke medeplichtigheid aan mensenrechtenschendingen in risicolanden, wat de reputatie, juridische en personeelsrisico's zou kunnen vergroten. Naarmate de onderneming meer datacenters bouwt, zou aanvullende transparantie over het due diligence-proces van de onderneming, aandeelhouders helpen om risico's beter te beoordelen. Om deze reden heeft SPF VOOR het voorstel gestemd. Het voorstel heeft 32,9% steun van de aandeelhouders ontvangen. De onderneming zal dus met een reactie op het voorstel dienen te komen.

6. ESG-integratie

SPF neemt bij voorkeur duurzaamheidsinformatie mee in het beleggingsproces. Dit wordt ESG-integratie genoemd. SPF heeft de overtuiging dat het structureel meewegen van ESG-informatie op de lange termijn bijdraagt aan het verbeteren van de rendement-risico karakteristieken van de portefeuille. SPF bepaalt hierom per beleggingscategorie hoe en in welke mate ESG-integratie strategieën het meest effectief in de praktijk toegepast kunnen worden.

6.1. CO₂(e)-emissiereductie

SPF heeft in de klimaatdoelstellingen verwoord te willen bijdragen aan de doelstelling van het Akkoord van Parijs om de opwarming van de aarde beperkt te houden tot 1,5°C. De langetermijndoelstelling is een klimaatneutrale portefeuille in 2050. Dit beleid wordt tot uitvoering gebracht in de aandelen- en credit portefeuille. Specifiek wordt het volgende gedaan:

- Bij de samenstelling van de aandelenportefeuille ontwikkelde markten wordt een CO₂ reductie doelstelling van 30% meegegeven ten opzichte van de reguliere MSCI Ontwikkelde Markten benchmark.
- Binnen credits wordt de CO₂-voetafdruk van de portefeuille vergeleken met die van de benchmark. Daarbij heeft de portefeuille als doelstelling de CO₂-voetafdruk te verkleinen: in 2030 moet deze tenminste 50% lager zijn dan die van de benchmark in 2020. Om dit te realiseren worden de broeikasgasemissies in één keer met 30% verlaagd en daarna tot 2030 jaarlijks met gemiddeld 7%.

Best-in-class

SPF zet in de aandelenportefeuille ESG-integratie in via een best-in-class benadering. SPF is van mening dat bedrijven die op ESG-gebied sterk achterblijven bij sectorgenoten, niet in de beleggingsportefeuille horen. SPF heeft besloten om bij het beheer van de aandelenportefeuille ontwikkelde landen een best-in-class benadering toe te passen. Bedrijven met

een ESG rating B of CCC worden uitgesloten van belegging. Daarbij wordt als prestatiedoelstelling opgenomen dat er minimaal een 15% betere ESG score is op portefeuilleniveau dan de MSCI Wereldindex, met als restrictie dat de individuele scores op E, S en G ten minste gelijk zijn aan de benchmark.

CO₂ intensiteit van de beleggingsportefeuille

Om de invloed van de verschillende broeikasgassen te kunnen optellen, worden de emissiecijfers omgerekend naar zogeheten CO₂-equivalenten. Deze broeikasgassen zijn gedefinieerd in het verdrag van Kyoto en betreffen: koolstofdioxide (CO₂), methaan (CH₄), stikstofoxide (N₂O), fluorkoolwaterstoffen (HFK's), perfluorkoolstoffen (PCF's), zwavelhexafluoride (SF₆) en stikstoftrifluoride (NF₃).

Het broeikasgasprotocol maakt op basis van de herkomst van een broeikasgas onderscheid naar: scope 1: directe CO₂-emissies, scope 2: indirecte CO₂-emissies door opwekking van gekochte en verbruikte elektriciteit of warmte en scope 3: CO₂-emissies in de gehele levenscyclus van alle producten die het bedrijf koopt, vervaardigt en/of verkoopt. De CO₂-intensiteit van de portefeuilles is gebaseerd op de scope 1+2 emissies van de ondernemingen in de portefeuille.

Resultaat per 31 december 2023

Om de CO₂/EVIC voor een bedrijf te bepalen worden de totale CO₂-emissies¹ van het bedrijf gedeeld door de EVIC van het bedrijf (*Enterprise Value Including Cash*²): de som van de marktwaarde van de geëmitteerde aandelen en de uitstaande schulden). Om de CO₂/EVIC voor een belegger te bepalen wordt dit getal vervolgens vermenigvuldigd met de marktwaarde van het aandelen- en obligatiebelang van de belegger in het bedrijf. Het resultaat is een maatstaf die aangeeft welk deel van de uitstoot van het bedrijf kan worden toegerekend aan de positie van SPF. De gewogen CO₂ intensiteit van de portefeuille is 68. In de aandelenportefeuille is het 47 en voor de vastrentende waarde portefeuille 16.

¹ In eerste instantie gaat het om de scope 1 & 2 emissies van het bedrijf (scope 1 betreft de directe uitstoot door het bedrijf door bijvoorbeeld het gebruik van voertuigen met verbrandingsmotor. Scope 2 betreft de indirecte uitstoot door het gebruik van energie die is opgewekt door de verbranding van fossiele brandstoffen). In de komende jaren is het de bedoeling dat hier ook scope 3-data aan wordt toegevoegd. In scope 3 data wordt de uitstoot van toeleveranciers en gebruikers van de producten ook meegenomen. De CO₂-intensiteit wordt voor de individuele ondernemingen bepaald door de CO₂-emissies van een onderneming te corrigeren voor de gegenereerde omzet (in miljoen USD). De CO₂-intensiteit van de portefeuille wordt bepaald aan de hand van de gewogen gemiddelde CO₂-intensiteit methodiek (weighted average carbon intensity). Waarbij de CO₂-intensiteit (tCO₂ per miljoen dollar omzet) van een onderneming op basis van het portfoliogewicht toegekend wordt aan de portefeuille. Op de Y-as wordt de CO₂-intensiteit aangegeven.

² PCAF definitie voor EVIC: The sum of the market capitalization of ordinary shares at fiscal year-end, the market capitalization of preferred shares at fiscal year-end, and the book values of total debt and minorities' interests. No deductions of cash or cash equivalents are made to avoid the possibility of negative enterprise values.

De schommelingen in de grafiek worden mede veroorzaakt door de marktbevingen.

FIGUUR 6.1.1 VERLOOP GEWOGEN CO2 INTENSITEIT

Blauw: Gew. CO2 intensiteit bijdrage PF

7. Impact beleggen

Impactbeleggingen zijn beleggingen met een intentie om een positieve, meetbare sociale en milieu impact te maken, naast een positief, financieel rendement (Global Impact Investors Network (GIIN)). Impactbeleggingen zijn belangrijk om een positieve bijdrage te leveren aan maatschappelijke uitdagingen. Het pensioenfonds zet zich daarom in om deze bijdrage te leveren. Op dit moment doen wij dat via green bonds.

7.1. Green Bonds

Als onderdeel van de ambities belegt SPF ruim 4,5% van haar vastrentende waarde portefeuilles in Green Bonds. Voor de staat- en bedrijfsobligatieportefeuilles zijn green bond streefallocaties opgesteld. Deze streefpercentages worden periodiek geëvalueerd. Onderdeel is de belegging in het Achmea IM Green Bond Fund.

Green Bonds zijn obligaties die zijn uitgegeven door overheden, internationale instellingen of ondernemingen, waarbij de opbrengsten expliciet worden gebruikt voor financiering van duurzame ofwel 'groene' projecten. Deze zijn gericht op het opwekken van hernieuwbare energie, het verbeteren van energie-efficiëntie in gebouwen, duurzaam transport, of duurzaam waterbeheer en afvalbeheer. Financieel gezien hebben Green Bonds globaal dezelfde risicorendementskenmerken als reguliere obligaties, hoewel zich bescheiden verschillen in spread (zowel positief als negatief) kunnen voordoen.

Om te zorgen dat Green Bonds ook echt groen zijn, heeft de financiële sector criteria ontwikkeld die bepalen welke activiteiten ook echt bijdragen aan het tegengaan van klimaatverandering, dus echt als groen bestempeld kunnen worden. Zo zijn er de Green Bond Principles die vooral gaan over verantwoord beheer van de middelen, zorgvuldige selectie van te financieren activiteiten en transparante verslaglegging over besteding en impact van de beleggingen. Daarnaast heeft het Climate Bond Initiative een Green Bond Standard ontwikkeld met een lijst van duurzame activiteiten die in aanmerking komen voor financiering. Er wordt een eigen raamwerk gehanteerd voor het beoordelen van de mate waarin de obligatie als 'groen' kan worden gekwalificeerd. Dit raamwerk is gebaseerd op de criteria ('taxonomie') van het Climate Bond Initiative, dat ook de Green Bond Principles volgt. Daarbij is in het raamwerk ook de eis opgenomen dat het uitgeven van een green bond past

binnen de strategie van de uitgevende instelling. De mate waarin de bond en het gebruik van de opbrengsten overeen komt met de EU Taxonomie, wordt tevens meegenomen in de beoordeling.

Gebruik van de opbrengsten

Onderstaand het gebruik van de opbrengsten voor het Green Bond Fund per 31-12-2023:

TABEL 7.1.1 GEBRUIK VAN DE OPBRENGSTEN PER 31-12-2023

Thema	%
Hernieuwbare energie	20
Energie-efficiëntie	26
Duurzaam transport	16
Duurzame circulaire economie	1
Duurzaam waterbeheer	1
Afvalbeheer en -preventie	0,4
Natuurlijke hulpbronnen	2
Conservatie biodiversiteit	0,3
Geen data beschikbaar	33,3

Vermeden CO₂

Het Achmea IM Euro Green Bond Fund financierde in 2023 169.356,23 ton vermeden CO₂-emissies. Per geïnvesteerde miljoen euro is dat 202,5 ton CO₂-emissies.

Voorbeeld Green Bond: Credit Agricole

Eind november 2023 bracht de Franse bank Credit Agricole een green bond ter waarde van 1,25 miljard naar de markt. Het green bond raamwerk van de obligatie is, na engagement met de uitgevende instelling, goedgekeurd. Aanleiding voor de engagement was de ruimte om te investeren in kernenergie in het raamwerk; dit is een categorie die op voorhand wordt afkeurt. Navraag leerde echter dat de opbrengsten worden gebruikt voor de herfinanciering van hernieuwbare energie (37%), energie-efficiëntie (9%), duurzame gebouwen (49%) en schoon transport (5%) in Frankrijk. De groene obligatie draagt bij aan het behalen van de klimaatdoelstellingen. Deze doelstellingen worden momenteel gevalideerd door het Science Based Targets initiative (SBTi). De obligatie is ook voorzien van een Second Party Opinion van ISS ESG die vaststelt dat het raamwerk aansluit bij de richtlijnen van de Green Bond Principles 2021.

8. Bijlagen

8.1. Uitgangspunten van het Global Compact van de Verenigde Naties

Het UN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun invloedssfeer een aantal kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen. Bedrijven die het UN Global Compact initiatief onderschrijven, verbinden zich ertoe de onderstaande doelstellingen en waarden te steunen bij het uitvoeren van hun activiteiten:

Mensenrechten

1e principe: Bedrijven dienen binnen de eigen invloedssfeer de internationaal vastgelegde mensenrechten te ondersteunen en te respecteren; en

2e principe: er voor te zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan schendingen van de mensenrechten.

Arbeidsnormen

3e principe: Bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven;

4e principe: alle vormen van verplichte en gedwongen arbeid te elimineren;

5e principe: zich in te spannen voor de effectieve afschaffing van kinderarbeid; en

6e principe: discriminatie met betrekking tot werk en beroep te bestrijden.

Milieu

7e principe: Bedrijven dienen het voorzichtigheidsbeginsel te hanteren met betrekking tot milieukwesties;

8e principe: initiatieven te ondernemen om grotere verantwoordelijkheid op milieugebied te bevorderen; en

9e principe: de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.

Anticorruptie

10e principe: Bedrijven dienen alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping, tegen te gaan.

De principes van het UN Global Compact zijn gebaseerd op internationale verdragen, onder andere afgeleid van de Universele verklaring van de rechten van de mens, de verklaring van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) inzake de fundamentele arbeidsrechten, en van de verklaring van Rio met betrekking tot milieu en ontwikkeling.

8.2. Relevante bepalingen Nederlandse Corporate Governance Code (2022 versie)

Principe 4.1 De algemene vergadering

Principe De algemene vergadering kan een zodanige invloed uitoefenen op het beleid van het bestuur en de raad van commissarissen van de vennootschap, dat zij een volwaardige rol speelt in het systeem van checks and balances binnen de vennootschap. Goede corporate governance veronderstelt een volwaardige deelname van aandeelhouders aan de besluitvorming in de algemene vergadering.

Relevante best practice bepalingen

4.1.1 Het toezicht van de raad van commissarissen op het bestuur omvat mede het toezicht op de verhouding met aandeelhouders.

4.1.5 Indien een aandeelhouder een onderwerp op de agenda heeft laten plaatsen, licht hij dit ter vergadering toe en beantwoordt hij zo nodig vragen hierover.

4.1.6 Een aandeelhouder oefent het agenderingsrecht slechts uit nadat hij daaromtrent in overleg is getreden met het bestuur. Wanneer één of meer aandeelhouders het voornemen hebben de agendering te verzoeken van een onderwerp dat kan leiden tot wijziging van de strategie van de vennootschap, bijvoorbeeld door het ontslag van één of meer bestuurders of commissarissen, wordt het bestuur in de gelegenheid gesteld een redelijke termijn in te roepen om hierop te reageren (de responstijd). De mogelijkheid van het inroepen van de responstijd geldt ook voor een voornemen

als hiervoor bedoeld dat strekt tot rechterlijke machtiging voor het bijeenroepen van een algemene vergadering op grond van artikel 2:110 BW. De desbetreffende aandeelhouder respecteert de door het bestuur ingeroepen responstijd, bedoeld in best practice bepaling 4.1.7.

Principe 4.3 Uitbrengen van stemmen

Principe Deelname van zoveel mogelijk aandeelhouders aan de besluitvorming in de algemene vergadering is in het belang van de checks and balances van de vennootschap. De vennootschap stelt, voor zover het in haar mogelijkheid ligt, aandeelhouders in de gelegenheid op afstand te stemmen en met alle (andere) aandeelhouders te communiceren.

Relevante best practice bepalingen

4.3.1 Een aandeelhouder stemt naar eigen inzicht. Van een aandeelhouder die gebruik maakt van stemadviezen van derden wordt verwacht dat hij zich een eigen oordeel vormt over het stembeleid of de door deze adviseur verstrekte stemadviezen.

4.3.5 Institutionele beleggers (pensioenfondsen, verzekeraars, beleggingsinstellingen, vermogensbeheerders) plaatsen jaarlijks in ieder geval op hun website hun beleid ten aanzien van het uitoefenen van het stemrecht op aandelen die zij houden in beursvennootschappen.

4.3.6 Institutionele beleggers plaatsen jaarlijks op hun website en/of in hun bestuursverslag een verslag van de uitvoering van hun beleid voor het uitoefenen van het stemrecht in het desbetreffende boekjaar. Daarnaast brengen zij ten minste eenmaal per kwartaal op hun website verslag uit of en hoe zij als aandeelhouders hebben gestemd op algemene vergaderingen. Dit verslag wordt op de website van de institutionele belegger geplaatst.

8.3. Categorieën voorstellen aandeelhoudersvergaderingen

TABEL 8.3.1

Categorie	Toelichting
Aandelen gerelateerd	O.a. uitgifte aandelen, speciale rechten, share classes
Audit gerelateerd	O.a. benoeming accountants, accountant fees
Beleggingsfondsen	Bepalingen omtrent beleggingsfondsen
Beloning	O.a. beloningsbeleid, beloning zelf, say on pay enz
Benoemingen	O.a. benoeming RvB, RvC
Bestuurders gerelateerd	O.a. benoeming commissies, beloning commissies, aanpassen termijn bestuurders, enz
Corporate Governance	O.a. aanpassen aandeelhoudersrechten, stembepalingen
Duurzaamheid	O.a. duurzaamheidsonderwerpen zoals rapportages, verantwoordelijkheid. Met name aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van duurzaamheid bevat zowel klimaat als sociaal mix.
Klimaat	Say on Climate en aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van klimaat
Niet-routinematig	O.a. proxy contest kosten, speciale rapporten, additionele allocatie
Overig	
Geen research	Agendapunten waar geen onderliggende documentatie voor aanwezig is vanuit de onderneming
Overname gerelateerd	O.a. Aanpassen statuten tegen overname, supermajority vote instellen, control shares
Routine	O.a. AGM bepalingen, dividend, belasting
Sociaal	O.a. goedkeuring donaties goede doelen, politieke donaties en aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van Sociaal
Statuten gerelateerd	O.a. aanpassen van de statuten
Strategische transacties	O.a. fusie overeenkomst, verkoop van assets

8.4. Uitsluitingen per 1 januari 2024

Beleggingen in uitgesloten ondernemingen zijn verkocht. Geen nieuwe aandelen of obligaties worden aangekocht zolang de onderneming op de uitsluitingslijst staat. Bij een geverifieerde opheffing van de schending zal de onderneming van de uitsluitingslijst worden verwijderd.

Controversiële wapens

Zie onderstaand de uitsluitingslijst voor ondernemingen die betrokken zijn bij controversiële wapens³:

- Adecco Group AG
- Adecco International Financial Services BV
- AECOM
- Airbus Finance B.V.
- Airbus SE
- Alten SA
- Anhui GreatWall Military Industry Co., Ltd.
- ArcelorMittal SA
- Babcock International Group PLC
- BAE Systems (Finance) Ltd.
- BAE Systems Holdings, Inc.
- BAE Systems plc
- Bharat Dynamics Ltd.
- Boeing Company
- Booz Allen Hamilton Holding Corporation
- Booz Allen Hamilton, Inc.
- Brookfield Asset Management Ltd. Class A
- Brookfield Renewable Corp. Class A
- BWX Technologies, Inc.
- CACI International Inc
- CAE Inc.
- Cameco Corporation
- Capita plc
- China Aerospace Science & Industry Group Corp.
- China Aerospace Science & Technology Group Co., Ltd.
- China North Industries Corp.
- China North Industries Group Corp. Ltd.
- China Poly Group Co., Ltd.
- China Shipbuilding Industry Co., Ltd.
- Cohort Plc
- Eaton Capital Unlimited Co.
- Eaton Corporation
- Eaton Corporation plc
- Elbit Systems Ltd
- Fluor Corporation
- Fortive Corporation
- Fujitsu Limited
- General Dynamics Corporation
- Harris Corporation
- HEICO Corporation
- Hitachi Zosen Corporation
- Honeywell International Inc.
- Huntington Ingalls Industries, Inc.
- IHO Verwaltungs GmbH
- Jacobs Engineering Group Inc.
- Jacobs Solutions, Inc.

- KBR, Inc.
- Kier Group plc
- Kratos Defense & Security Solutions, Inc.
- L3Harris Technologies Inc
- L3Harris Technologies, Inc.
- Larsen & Toubro Ltd.
- Leidos Holdings, Inc.
- Leidos, Inc.
- Leonardo DRS, Inc.
- Leonardo SpA
- LIG Nex1 Co., Ltd.
- Lockheed Martin Corporation
- Lumibird SA
- Moog Inc.
- Moog Inc. Class A
- Morgan Sindall Group plc
- Northrop Grumman Corp.
- Northrop Grumman Corporation
- Parsons Corporation
- Poongsan Corp.
- Poongsan Corporation
- Poongsan Holdings Corp.
- Premier Explosives Ltd.
- QinetiQ Group plc
- Rolls-Royce Holdings plc
- Rolls-Royce Plc
- RTX CORP
- Safran SA
- Sandhar Technologies Ltd.
- Schaeffler AG
- Science Applications International Corporation
- Serco Group plc
- SGL Carbon SE
- SNT DYNAMICS Co., Ltd.
- SNT Holdings Co., Ltd.
- Solar Industries India Limited
- Spirit AeroSystems Holdings, Inc.
- Spirit AeroSystems, Inc.
- Steel Partners Holdings L.P.
- Steel Partners Holdings LP
- Textron Inc.
- Thales SA
- United Technologies Corporation
- Veolia Environnement SA
- Vigie SA
- Walchandnagar Industries Ltd.
- Wartsila Oyj Abp

Per 1 januari 2024 is geen van de ondernemingen in het beleggingsuniversum betrokken bij de productie van biologische- en/of chemische wapens

Definitieve uitsluitingslijst cluster munitie 2024

Jaarlijks stuurt de AFM een nieuwe definitieve indicatieve uitsluitingslijst (risicoradar) rond. De ondernemingen op de lijst zijn vooralsnog hetzelfde als op de definitieve lijst 2023. Er zijn geen relevante ontwikkelingen geweest. Op basis van deze informatie en de criteria van artikel 21a Besluit

³ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

Marktmisbruik heeft de AFM deze ondernemingen op haar risicoradar voor 2024:

1. Poongsan Corporation (Zuid-Korea) – Direct betrokken bij de productie, verkoop of distributie van clustermunitie;
2. Anhui GreatWall Military Industry Co., Ltd. (China) – Direct betrokken bij de productie, verkoop of distributie van clustermunitie;
3. LIG Nex1 Co Ltd. (Zuid-Korea) – Direct betrokken bij de productie, verkoop of distributie van clustermunitie.

Net als voorgaande jaren, zijn niet-beursgenoteerde ondernemingen niet opgenomen in de lijst voor 2024.

Tabak

Binnen het beleggingsuniversum zijn de volgende ondernemingen uitgesloten⁴:

- 22nd Century Group, Inc.
- 7-Eleven, Inc.
- Alimentation Couche-Tard Inc.
- Altria Group, Inc.
- ARKO Corp.
- B.A.T. Capital Corp.
- B.A.T. International Finance Plc
- B.A.T. Netherlands Finance BV
- BGF Retail Co., Ltd.
- British American Tobacco Holdings (The Netherlands) BV
- British American Tobacco Malaysia Bhd.
- British American Tobacco p.l.c.
- Casey's General Stores, Inc.
- Compania de Distribucion Integral Logista Holdings SAU
- CP All Public Co. Ltd.
- CP ALL Public Company Limited
- Dufry AG
- Dufry One B.V.
- Duvanska Coka Industrija AD
- Eastern Company
- Godfrey Phillips India Ltd.
- Golden Tobacco Limited
- Imperial Brands Finance Netherlands BV
- Imperial Brands Finance Plc
- Imperial Brands PLC
- ITC Limited
- Japan Tobacco Inc.
- JT International Financial Services BV
- Karelia Tobacco Company Inc.
- Khyber Tobacco Co. Ltd.
- KT & G Corporation
- Lawson, Inc.
- Murphy Oil USA, Inc.
- Murphy USA, Inc.
- Ngan Son JSC
- NTC Industries Limited
- Performance Food Group Co
- Performance Food Group Co.
- Performance Food Group, Inc.

- Philip Morris International Inc.
- President Chain Store Corporation
- PT Gudang Garam Tbk
- PT Wismilak Inti Makmur Tbk
- Pyxus International Inc
- Reinet Investments S.C.A.
- Reynolds American Inc.
- Scandinavian Tobacco Group A/S
- Seven & I Holdings Co., Ltd.
- Shanghai Industrial Holdings Limited
- Sinar Bidi Udyog Ltd.
- SITAB
- Sligro Food Group N.V.
- Smoore International Holdings Ltd.
- STG Global Finance BV
- Swedish Match AB
- Torii Pharmaceutical Co., Ltd.
- TSL Ltd.
- Turning Point Brands Inc
- Turning Point Brands, Inc.
- Union Tobacco & Cigarette Industries Co.
- Universal Corporation
- Vector Group Ltd.
- VST Industries Limited

Steenkolen, teerzanden, schalieolie- en gas en Arctische olie- en gas

Uitsluitingen per 1 januari 2024, waarvan green bonds tevens niet toegestaan zijn:

- Adani Power Limited
- AEP Texas, Inc.
- AEP Transmission Company, LLC
- AES Corporation
- AES Ohio
- AES Panama Generation Holdings SRL
- Alabama Power Company
- Alberta Energy Co. Ltd.
- Alliance Resource Operating Partners LP
- Alliance Resource Partners, L.P.
- Ameren Corporation
- Ameren Illinois Co.
- American Electric Power Company, Inc.
- American Transmission Systems, Inc.
- Antero Resources Corporation
- Appalachian Power Company
- Arch Resources, Inc.
- Arch Resources, Inc. Class A
- Ascent Resources Utica Holdings LLC
- Athabasca Oil Corporation
- Banpu Public Co. Ltd.
- Basin Electric Power Cooperative
- Birchcliff Energy Ltd.
- Bonanza Creek Energy, Inc.
- Callon Petroleum Company
- Canadian Natural Resources Limited
- Capital Power Corporation
- Cenovus Energy Inc.

⁴ Bron: Achmea Investment Management, Bloomberg

- CESC Ltd
- CESC Ltd.
- Chesapeake Energy Corporation
- China Coal Energy Co. Ltd. Class H
- China Coal Energy Company Limited
- China Huadian Overseas Development 2018 Ltd.
- China Huadian Overseas Development Management Co., Ltd.
- China Power International Development Limited
- China Power International Development Ltd
- China Resources Power Holdings Co., Ltd.
- China Shenhua Energy Company Limited
- Chord Energy Corp.
- Civitas Resources, Inc.
- Cleveland Electric Illuminating Company
- CNX Midstream Partners LP
- CNX Resources Corporation
- Coal India Ltd.
- Colgate Energy Partners III, LLC
- Comstock Resources, Inc.
- CONSOL Energy Inc.
- Continental Resources, Inc.
- Coterra Energy Inc.
- Crescent Energy Company
- Crescent Energy Finance LLC
- Crescent Point Energy Corp.
- Crew Energy Inc.
- Datang International Power Generation Co., Ltd.
- Datang International Power Generation Co., Ltd. Class H
- Devon Energy Corporation
- Devon Financing Corp. ULC
- Diamondback Energy, Inc.
- DMCI Holdings Inc.
- DPL Inc.
- DTE Electric Company
- DTE Energy Company
- Duke Energy Indiana, LLC
- Earthstone Energy Holdings, LLC
- Electric Power Development Co., Ltd.
- Electricity Generating Public Co., Ltd.
- Emera Incorporated
- Emera US Finance LP
- ENEA S.A.
- Enea SA
- Enerplus Corporation
- Engie Energia Chile S.A.
- EOG Resources, Inc.
- EQT Corporation
- Eskom Holdings Limited
- Evergy Kansas Central, Inc.
- Evergy Metro, Inc.
- Evergy Missouri West, Inc.
- Evergy, Inc.
- Exxaro Resources Limited
- FirstEnergy Corp.
- FirstEnergy Transmission LLC
- Fortis Inc.
- FortisAlberta, Inc.
- FortisBC Energy, Inc.
- FortisBC, Inc.
- Freeport-McMoRan, Inc.
- GD Power Development Co., Ltd Class A
- GD Power Development Co., Ltd.
- Geo Energy Resources Ltd.
- Georgia Power Company
- Golden Energy & Resources Limited
- Golden Energy and Resources Limited
- Granite Ridge Resources, Inc.
- Guanghai Energy Co., Ltd.
- Gujarat Mineral Development Corporation Limited
- Gulfport Energy Corporation
- HK Electric Investments & HK Electric Investments Ltd.
- Hokkaido Electric Power Company, Incorporated
- Hokuriku Electric Power Company
- Hongkong Electric Finance Ltd.
- Huadian Power International Corp. Ltd.
- Huadian Power International Corp. Ltd. Class H
- Huaneng Power International, Inc.
- Huaneng Power International, Inc. Class H
- Indiana Michigan Power Company
- Indianapolis Power
- Inner Mongolia Dian Tou Energy Corporation Limited
- Inner Mongolia Yitai Coal Company Limited
- Inner Mongolia Yitai Coal Company Limited Class B
- IPALCO Enterprises, Inc.
- ITC Holdings Corp.
- Jersey Central Power & Light
- Jizhong Energy Resources Co., Ltd.
- Kentucky Utilities Co.
- Kimbell Royalty Partners LP
- Korea East-West Power Co., Ltd.
- Korea Electric Power Corporation
- Korea Hydro & Nuclear Power Co., Ltd.
- Korea Midland Power Co., Ltd.
- Korea South East Power Co Ltd
- Korea Southern Power Co., Ltd.
- Korea Western Power Co., Ltd.
- Laredo Petroleum, Inc.
- Louisville Gas & Electric Co.
- Magnolia Oil & Gas Corp.
- Magnolia Oil & Gas Operating LLC
- Marathon Oil Corporation
- Matador Resources Company
- MEG Energy Corp.
- Metropolitan Edison Company
- Mid-Atlantic Interstate Transmission LLC
- Mississippi Power Company
- Monongahela Power Company
- Narragansett Electric Co.
- National Fuel Gas Company
- New Hope Corporation Limited
- Northern Oil and Gas, Inc.
- Nova Scotia Power, Inc.
- NTPC Limited
- NuVista Energy Ltd.
- Oasis Petroleum Inc.
- Obsidian Energy Ltd
- Obsidian Energy Ltd.

- Occidental Petroleum Corporation
 - Ohio Edison Company
 - Ohio Power Company
 - Okinawa Electric Power Co., Inc.
 - Ovintiv Canada ULC
 - Ovintiv Exploration Inc.
 - Ovintiv Inc
 - Ovintiv, Inc.
 - PanCanadian Petroleum Ltd.
 - Peabody Energy Corporation
 - Pennsylvania Electric Company
 - Permian Resources Corp.
 - Permian Resources Operating, LLC
 - Petro-Canada
 - Peyto Exploration & Development Corp.
 - PGE Polska Grupa Energetyczna S.A.
 - Pioneer Natural Resources Company
 - PPL Capital Funding, Inc.
 - PPL Corporation
 - Ppl Elec Utils Corp Pfd 4.40%
 - PT Adaro Energy Indonesia Tbk
 - PT Bukit Asam Tbk
 - PT Delta Dunia Makmur Tbk
 - PT Freeport Indonesia
 - PT Harum Energy Tbk
 - PT Indika Energy Tbk
 - PT Indo Tambangraya Megah Tbk
 - PT Indonesia Asahan Aluminium (Persero)
 - PT Perusahaan Listrik Negara (Persero)
 - PT United Tractors Tbk
 - Public Service Co Of Oklahom
 - Range Resources Corporation
 - Reliance Power Limited
 - RLX Technology, Inc.
 - SandRidge Energy, Inc.
 - SDIC Power Holdings Co., Ltd.
 - SDIC Power Holdings Co., Ltd. Class A
 - Shaanxi Coal Industry Co., Ltd.
 - Shan Xi Hua Yang Group New Energy Co., Ltd.
 - Shan Xi Hua Yang Group New Energy Co., Ltd. Class A
 - Shanghai Electric Power Co., Ltd.
 - Shanghai Electric Power Co., Ltd. Class A
 - Shanxi Coal International Energy Group Co., Ltd.
 - Shanxi Lu'An Environmental Energy Development Co., Ltd.
 - Shenergy Co., Ltd.
 - Shenergy Co., Ltd. Class A
 - Shenzhen Energy Group Co., Ltd.
 - Shenzhen Energy Group Co., Ltd. Class A
 - Shikoku Electric Power Company, Incorporated
 - SilverBow Resources, Inc.
 - Sinosing Services Pte Ltd.
 - Sitio Royalties Corp.
 - Sitio Royalties Operating Partnership LP
 - SM Energy Company
 - Southern Company
 - Southern Company Gas Capital Corp.
 - Southern Power Co.
 - Southwestern Electric Power Company
 - Southwestern Energy Company
 - Spartan Delta Corp
 - SPIC 2016 US Dollar Bond Co. Ltd.
 - SPIC MTN Co. Ltd.
 - Suncor Energy Inc.
 - Tampa Electric Company
 - Tenaga Nasional Bhd
 - Tenaga Nasional Bhd.
 - Terasen Gas, Inc.
 - TerraCom Limited
 - Texas Pacific Land Corporation
 - TNB Global Ventures Capital Bhd.
 - Toledo Edison Company
 - Trans-Allegheny Interstate Line Co.
 - Tri-State Generation and Transmission Association, Inc.
 - Tucson Electric Power Company
 - Union Electric Co
 - Union Electric Company
 - Viper Energy Partners LP
 - Viper Energy, Inc.
 - Vitesse Energy, Inc.
 - Washington H. Soul Pattinson and Co. Ltd.
 - Washington H. Soul Pattinson and Company Limited
 - Whitehaven Coal Limited
 - Wintime Energy Group Co. Ltd. Class A
 - Wintime Energy Group Co., Ltd.
 - Yancoal Australia Ltd.
 - Yankuang Energy Group Co., Ltd.
 - Yankuang Energy Group Company Limited Class H
 - Zhejiang Zheneng Electric Power Co., Ltd.
- Uitsluitingen per 1 juli 2023, waarvan green bonds wel zijn toegestaan:
- Aboitiz Equity Ventures Inc.
 - ACEN Corp.
 - ACEN Corporation
 - Adani Electricity Mumbai Ltd.
 - Adani Energy Solutions Ltd
 - Adani Transmission Ltd.
 - African Rainbow Minerals Limited
 - AGI Finance Pty Ltd.
 - AGL Energy Limited
 - Aksa Enerji Uretim A.S.
 - Alleghany Corporation
 - ALLETE, Inc.
 - Alliant Energy Corp
 - Alliant Energy Corporation
 - Alliant Energy Finance LLC
 - Alpha Metallurgical Resources, Inc.
 - AltaLink, L.P.
 - APA Corp.
 - Apache Corporation
 - ARC Resources Ltd.
 - Arizona Public Service Company
 - Baytex Energy Corp.
 - Berkshire Hathaway Energy
 - Berkshire Hathaway Finance Corp.
 - Berkshire Hathaway Inc.
 - Berkshire Hathaway Inc. Class B

- BHP Billiton Finance (USA) Ltd.
- BHP Billiton Finance Ltd.
- BHP Group Limited
- BKW AG
- Black Hills Corporation
- BNSF Funding Trust I
- Bulgarian Energy Holding EAD
- Burlington Northern Santa Fe Corp.
- Burlington Northern Santa Fe LLC
- Burlington Resources Finance Co.
- California Resources Corporation
- Carolina Power & Light Company
- Castle Peak Power Finance Co. Ltd.
- CenterPoint Energy Houston Electric, LLC
- CenterPoint Energy Resources Corp.
- CenterPoint Energy, Inc.
- CEZ as
- Cheung Kong Infrastructure Finance BVI Ltd.
- Chevron Corporation
- CHEVRON U.S.A. INC.
- China Longyuan Power Group Corp. Ltd.
- China Longyuan Power Group Corporation Ltd Class H
- Chubu Electric Power Company, Incorporated
- Chugoku Electric Power Co., Inc.
- CK Infrastructure Holdings Limited
- Cleco Corporation
- CLP Holdings Limited
- CLP Power HK Finance Ltd.
- CLP Power Hong Kong Financing Ltd.
- Colbun S.A.
- Comision Federal de Electricidad SA de CV
- Conoco Funding Co.
- Conoco, Inc.
- ConocoPhillips
- ConocoPhillips Canada Funding Co. II
- ConocoPhillips Company
- ContourGlobal Power Holdings SA
- Dominion Energy Gas Holdings LLC
- Dominion Energy Inc
- Dominion Energy South Carolina, Inc.
- Dominion Energy, Inc.
- Duke Energy Corporation
- Duke Energy Florida Project Finance LLC
- Duke Energy Florida, LLC
- Duke Energy Ohio, Inc.
- Duke Energy Progress LLC
- Duke Energy Progress NC Storm Funding LLC
- East Ohio Gas Co.
- Eastern Gas Transmission & Storage, Inc.
- EDP Finance BV
- EDP Servicios Financieros Espana, S.A.
- EDP-Energias de Portugal SA
- Enel Chile SA
- Enel Generacion Chile S.A.
- Energa Finance AB
- Energa SA
- Eneva S.A.
- Entergy Arkansas LLC
- Entergy Corporation
- Entergy Louisiana LLC
- Entergy Mississippi, Inc.
- Entergy Texas, Inc.
- Entergy Utility Property Inc
- First Pacific Co. Ltd.
- Florida Power Corporation
- Franco-Nevada Corporation
- Freehold Royalties Ltd.
- Genesis Energy Limited
- Glencore Capital Finance DAC
- Glencore Finance (Canada) Ltd.
- Glencore Finance Europe Ltd.
- Glencore Funding LLC
- Glencore plc
- Global Power Synergy PCL
- Global Power Synergy Public Company Ltd
- Great River Energy
- GS Holdings Corp.
- Guangdong Investment Limited
- Guangzhou Development District Holding Group Ltd.
- Hess Corporation
- Huaibei Mining Holdings Co., Ltd.
- IDACORP, Inc.
- Idaho Power Company
- Idemitsu Kosan Co., Ltd.
- Imperial Oil Limited
- Inner Mongolia ERDOS Resources Co., Ltd.
- Inner Mongolia ERDOS Resources Co., Ltd. Class A
- Inner Mongolia Junzheng Energy & Chemical Group Co., Ltd.
- Interstate Power and Light Company
- Israel Electric Corp. Ltd.
- ITOCHU ENEX CO., LTD.
- Jardine Cycle & Carriage Limited
- Jardine Matheson Holdings Limited
- Jastrzebska Spolka Weglowa S.A.
- JERA Co., Inc.
- JMH Co. Ltd.
- Kansai Electric Power Company, Incorporated
- Korea National Oil Corp.
- Kyushu Electric Power Company, Incorporated
- Lubrizol Corp
- Manila Electric Co.
- Maritime Link Financing Trust
- MGE Energy, Inc.
- MidAmerican Energy Company
- MidAmerican Energy Holdings Company
- Murphy Oil Corporation
- Nevada Power Company
- NiSource Finance Corp.
- NiSource Inc
- NiSource Inc.
- Northern Natural Gas Co.
- Northern Powergrid (Northeast) Plc
- Northern Powergrid (Yorkshire) Plc
- Northern States Power Company
- NorthWestern Corporation
- OCI Co., Ltd
- OCI Holdings Company Ltd.

- OGE Energy Corp.
- Oglethorpe Power Corporation
- Oklahoma Gas And Electric Co
- Origin Energy Finance Ltd.
- Origin Energy Limited
- Otter Tail Corporation
- PacifiCorp
- Paramount Resources Ltd.
- Piedmont Natural Gas Company, Inc.
- Pingdingshan Tianan Coal Mining Co., Ltd.
- Pingdingshan Tianan Coal Mining Co., Ltd. Class A
- Pinnacle West Capital Corporation
- PNM Resources, Inc.
- Polar Tankers, Inc.
- Portland General Electric Company
- Power Assets Holdings Limited
- Precision Castparts Corp.
- Progress Energy, Inc.
- PT Astra International Tbk
- PT Cikarang Listrindo Tbk
- Public Power Corporation S.A.
- Public Service Company of Colorado
- Puget Energy, Inc.
- Puget Sound Energy, Inc.
- Ratch Group Public Co. Ltd.
- RH International (Singapore) Corp. Pte Ltd.
- RWE AG
- Sembcorp Industries Ltd.
- Shanxi Coking Coal Energy Group Co., Ltd.
- Sierra Pacific Power Company
- Solar Star Funding LLC
- Southwestern Public Service Company
- System Energy Resources Inc
- Taiwan Cement Corp.
- Tata Power Company Limited
- TAURON Polska Energia S.A.
- TBEA Co., Ltd.
- TBEA Co., Ltd. Class A
- Teck Resources Limited
- Teck Resources Limited Class B
- Tohoku Electric Power Company, Incorporated
- Tokyo Electric Power Company Holdings, Incorporated
- Topaz Energy Corp
- Topaz Solar Farms LLC
- Torrent Power Limited
- Tosco Corporation
- Tourmaline Oil Corp.
- TransAlta Corporation
- Transatlantic Holdings, Inc.
- Var Energi ASA
- Victoria Power Networks (Finance) Pty Ltd.
- Virginia Electric & Power Co.
- Vistra Corp.
- Vistra Operations Co. LLC
- WEC Energy Group Inc
- Whitecap Resources Inc.
- Wintershall Dea Finance 2 BV
- Wintershall Dea Finance BV
- Wisconsin Electric Power Company

- Wisconsin Power and Light Company
- Wisconsin Public Service Cor
- Xcel Energy Inc.
- Yorkshire Power Finance Ltd.

Normschendingen

Per 1 januari 2024 zijn onderstaande ondernemingen uitgesloten van het relevante beleggingsuniversum vanwege structurele schendingen van internationaal breed geaccepteerde normen.

- Athabasca Indigenous Midstream Partnership Ltd.
- BG Energy Capital Plc
- Bharat Heavy Electricals Limited
- BHP Billiton Finance (USA) Ltd.
- BHP Billiton Finance Ltd.
- BHP Group Limited
- Centrais Eletricas Brasileiras SA
- Centrais Eletricas Brasileiras SA-Elektrobras Pfd B
- China National Chemical Corporation
- Cia de Saneamento do Parana SA - Sanepar Pfd
- CNAC (HK) Finbridge Co. Ltd.
- Companhia de Saneamento do Parana
- Companhia Energetica de Minas Gerais SA
- Crestwood Midstream Partners LP
- DCP Midstream LLC (Old)
- DCP Midstream Operating LP
- DCP Midstream, LP
- Dianjian Haiyu Ltd.
- Duke Energy Field Services LLC
- Elsewedy Electric Co.
- Enable Midstream Partners, LP
- Enbridge Energy Partners, L.P. Class A
- Enbridge Gas Distribution, Inc.
- ENBRIDGE GAS INC
- Enbridge Inc.
- Enbridge Pipelines, Inc.
- Energy Transfer LP
- Energy Transfer Operating, L.P.
- ETP Legacy LP
- Export-Import Bank of India
- Fertitta Entertainment, LLC
- Florida Gas Transmission Co. LLC
- General Dynamics Corporation
- Gray Oak Pipeline, LLC
- JBS Luxembourg SARL
- JBS S.A.
- JBS USA Finance, Inc.
- JBS USA Food Company
- JBS USA Lux S.A.
- Korea East-West Power Co., Ltd.
- Korea Electric Power Corporation
- Korea Hydro & Nuclear Power Co., Ltd.
- Korea Midland Power Co., Ltd.
- Korea South East Power Co Ltd
- Korea Southern Power Co., Ltd.
- Korea Western Power Co., Ltd.
- Marathon Petroleum Corporation
- Midwest Connector Capital Co. LLC

- MPLX LP
- NTPC Limited
- Oasis Midstream Partners LP
- Petroleos de Venezuela SA
- Phillips 66
- Phillips 66 Company
- Pilgrim's Pride Corporation
- POSCO
- POSCO Future M
- POSCO Future M Co., Ltd.
- POSCO Holdings Inc.
- POSCO INTERNATIONAL Corporation
- Power Construction Corporation of China, Ltd.
- Power Construction Corporation of China, Ltd. Class A
- Powerchina Roadbridge Group (British Virgin Islands) Ltd.
- Ratch Group Public Co. Ltd.
- Red Rock Resorts, Inc.
- RH International (Singapore) Corp. Pte Ltd.
- Rosneft Oil Co.
- RTX CORP
- Samarco Mineracao SA
- SEPCO Virgin Ltd.
- Serco Group plc
- Shell International Finance BV
- Shell plc
- SK Biopharmaceuticals Co., Ltd.
- SK Inc.
- Spectra Energy Partners, LP
- Station Casinos LLC
- Sumitomo Chemical Co., Ltd.
- Sumitomo Pharma Co. Ltd.
- Sumitomo Pharma Co.Ltd.
- Sunoco Logistics Partners Operations LP
- Syngenta Finance NV
- Syngenta Group Finance Ltd.
- Tesla, Inc.
- Texas Eastern Transmission, LP
- Union Gas Limited
- United Technologies Corporation
- Vale Overseas Ltd.
- Vale S.A.
- Westcoast Energy Inc.

- Saudi Arabian Mining Co.
- Saudi Arabian Oil Co.
- Saudi Aramco Base Oil Company - Luberef
- Saudi Basic Industries Corp.
- Saudi Electricity Co.
- Saudi National Bank
- Saudi Tadawul Group Holding Company
- Saudi Telecom Co.
- Sberbank of Russia PJSC
- SCF Capital Ltd
- Southern Gas Corridor CJSC
- State Oil Company of Azerbaijan Republic
- State Transport Leasing Co OJSC
- Tatneft PJSC
- Transneft PJSC
- Uzbekneftegaz National Holding Co.
- Vnesheconombank
- VTB Bank PJSC
- Yanbu National Petrochemical Co.

De volgende landen worden per 1 januari 2024 uitgesloten.

Landen

Staatsbedrijven die per 1 januari 2024 zijn uitgesloten:

- Alrosa PJSC
- Arabian Internet and Communications Services Co.
- Federal Hydro-Generating Company Rushydro Pao
- GACI First Investment Co.
- Inter Rao Yees Pao
- Motovilicha Plants PJSC
- OGK-2 PJSC
- Promsvyazbank PJSC
- Public Joint-Stock Company Gazprom
- Rosneft Oil Co.
- Rosselkhozbank JSC
- Russian Railways JSC
- SABIC Agri-Nutrients Co.

TABEL 8.4.1

Country exclusions	Country code A2 (ISO)	Anti-corruption	Human rights	Labour rights	Sanctions
Afghanistan	AF	x			x
Azerbaijan	AZ		x		
Burundi	BI	x		x	
Belarus	BY		x		x
Central African Republic	CF		x	x	x
Eritrea	ER		x		
Equatorial Guinea	GQ	x	x		
Haiti	HT	x			
Iran	IR				x
Comoros	KM	x			
North Korea	KP	x	x		x
Libya	LY	x		x	
Myanmar	MM			x	x
Nicaragua	NI	x			
Russia	RU				x
Saudi Arabia	SA		x		
Sudan	SD	x			x
Somalia	SO	x	x	x	x
South Sudan	SS	x	x	x	
Syria	SY	x	x	x	x
Chad	TD	x			
Tajikistan	TJ		x		
Turkmenistan	TM	x	x		
Uzbekistan	UZ				x
Venezuela	VE	x			
Yemen	YE	x		x	
Zimbabwe	ZW				x

- PT Indonesia Asahan Aluminium (Persero)
- Rio Oil Finance Trust - (Series 2014-1)
- Southern Copper Corporation
- Wachovia Bank, National Association
- Wachovia Corp.
- Wells Fargo & Company
- Wells Fargo Bank, N.A.

Goed bestuur

De volgende bedrijven worden uitsluitingen vanwege goed bestuur.

- First Union Corporation
- Grupo Mexico S.A.B. de C.V.
- Mexico Generadora de Energia S de RI
- Minera Mexico SA de CV
- Petrobras Global Finance BV
- Petrobras International Finance Co.
- Petroleo Brasileiro SA

8.5. Lijst van ondernemingen: Normatieve Dialogen

Onderneming	Dialogoog geïnitieerd	Normschending
1 ABB Ltd.	17-04-2023	Corruptie
2 Accenture Plc	15-10-2022	Arbeidsnormen
3 Acciona SA	15-01-2021	Mensenrechten
Acciona SA	15-01-2021	Milieu
4 Activision Blizzard, Inc.	16-10-2023	Arbeidsnormen
5 Adani Ports & Special Economic Zone Ltd.	15-04-2022	Mensenrechten
6 Albemarle Corporation	16-10-2023	Mensenrechten
Albemarle Corporation	16-10-2023	Milieu
7 Alphabet Inc.	16-10-2023	Arbeidsnormen
Alphabet Inc.	16-10-2023	Corruptie
8 Alphabet Inc. Class C	15-07-2021	Arbeidsnormen
Alphabet Inc. Class C	16-10-2023	Mensenrechten
9 ALROSA PJSC	15-04-2021	Milieu
10 AltaGas Ltd.	17-04-2023	Milieu
11 Amazon.com, Inc.	15-07-2022	Arbeidsnormen
Amazon.com, Inc.	15-07-2022	Arbeidsnormen
Amazon.com, Inc.	15-07-2022	Arbeidsnormen
Amazon.com, Inc.	15-07-2022	Arbeidsnormen
Amazon.com, Inc.	15-07-2022	Arbeidsnormen
Amazon.com, Inc.	15-07-2022	Corruptie
12 Amgen Inc.	17-07-2023	Mensenrechten
13 Anheuser-Busch InBev	15-07-2022	Arbeidsnormen
14 Apple Inc.	17-07-2023	Arbeidsnormen
15 Baker Hughes, a GE Company Class A	16-10-2023	Milieu
16 Barclays PLC	15-10-2022	Mensenrechten
17 Bayer AG	16-10-2023	Milieu
18 Berkshire Hathaway Inc.	15-02-2023	Mensenrechten
19 BHP Group Limited	15-02-2023	Arbeidsnormen
BHP Group Limited	15-02-2023	Milieu
BHP Group Limited	15-02-2023	Milieu
BHP Group Limited	15-02-2023	Milieu
20 Carrefour SA	15-04-2022	Arbeidsnormen
21 Coca-Cola Amatil Limited	15-10-2022	Arbeidsnormen
22 Consolidated Edison, Inc.	17-04-2023	Milieu
23 Daqo New Energy Corp.	15-07-2021	Arbeidsnormen
24 Delta Air Lines, Inc.	16-10-2023	Arbeidsnormen
25 Deutsche Telekom AG	15-02-2023	Arbeidsnormen
Deutsche Telekom AG	15-02-2023	Mensenrechten

	Onderneming	Dialogo geïnitieerd	Normschending
26	Ecopetrol SA	17-04-2023	Arbeidsnormen
	Ecopetrol SA	17-04-2023	Milieu
27	Electricite de France SA	15-02-2023	Corruptie
	Electricite de France SA	15-02-2023	Milieu
	Electricite de France SA	15-02-2023	Milieu
28	Enel SpA	16-10-2023	Mensenrechten
29	ENGIE SA	15-01-2017	Mensenrechten
	ENGIE SA	15-01-2017	Milieu
30	Exxon Mobil Corp.	15-10-2022	Mensenrechten
	Exxon Mobil Corp.	15-10-2022	Milieu
	Exxon Mobil Corp.	17-10-2022	Milieu
	Exxon Mobil Corp.	17-10-2022	Milieu
31	First Quantum Minerals Ltd.	15-02-2023	Milieu
32	FirstEnergy Corp.	15-04-2021	Corruptie
33	Fortescue Metals Group Ltd.	15-02-2023	Arbeidsnormen
34	Hochtief AG	15-01-2021	Mensenrechten
	Hochtief AG	15-01-2021	Mensenrechten
35	Hon Hai Precision Industry Co., Ltd.	15-10-2020	Arbeidsnormen
36	Iberdrola SA	17-07-2023	Mensenrechten
	Iberdrola SA	17-07-2023	Milieu
37	Johnson & Johnson	15-01-2020	Corruptie
38	LM Ericsson Telefon AB	16-10-2023	Corruptie
	LM Ericsson Telefon AB	16-10-2023	Corruptie
	LM Ericsson Telefon AB	16-10-2023	Corruptie
39	Macy's Inc	15-04-2022	Arbeidsnormen
40	McDonald's Corp.	17-07-2023	Arbeidsnormen
41	Meituan	15-01-2022	Corruptie
42	Mercedes-Benz Group AG	17-07-2023	Milieu
	Mercedes-Benz Group AG	17-07-2023	Milieu
43	Meta Platforms, Inc.	28-03-2019	Mensenrechten
	Meta Platforms, Inc.	15-07-2021	Arbeidsnormen
	Meta Platforms, Inc.	15-07-2021	Arbeidsnormen
44	Norfolk Southern Corporation	17-07-2023	Milieu
45	Nutrien Ltd.	15-01-2022	Mensenrechten
	Nutrien Ltd.	15-01-2022	Milieu
46	Oil Co. LUKOIL PJSC	15-07-2019	Milieu
47	Paramount Global	17-10-2022	Arbeidsnormen
48	Pegatron Corp	15-01-2021	Arbeidsnormen
49	Petroleos Mexicanos SA	15-10-2021	Milieu

Onderneming	Dialoog geïnitieerd	Normschending
50 Petróleos Mexicanos SA	15-10-2021	Milieu
51 Petroperu SA	15-04-2022	Milieu
52 PT Astra International Tbk	15-04-2021	Mensenrechten
53 PT Pertamina (Persero)	15-04-2022	Milieu
54 Repsol SA	15-10-2022	Mensenrechten
Repsol SA	15-10-2022	Milieu
55 Rio Tinto plc	15-02-2023	Mensenrechten
Rio Tinto plc	15-02-2023	Milieu
56 SAMSUNG C&T CORPORATION	15-01-2021	Mensenrechten
SAMSUNG C&T CORPORATION	15-01-2021	Milieu
57 Schlumberger NV	16-10-2023	Milieu
58 Securitas AB	15-10-2021	Mensenrechten
59 Shell plc	15-01-2017	Mensenrechten
Shell plc	15-07-2022	Milieu
Shell plc	15-07-2022	Milieu
60 SK Inc.	15-10-2021	Mensenrechten
61 SK Innovation Co., Ltd	17-02-2020	Corruptie
62 Sony Group Corporation	15-10-2022	Arbeidsnormen
63 Starbucks Corporation	17-07-2023	Arbeidsnormen
64 Stellantis NV	15-04-2022	Milieu
65 Sumitomo Corporation	15-01-2022	Arbeidsnormen
66 Suncor Energy Inc.	15-04-2022	Milieu
67 Target Corporation	15-04-2022	Arbeidsnormen
68 TC Energy Corporation	15-02-2023	Mensenrechten
69 Telefonaktiebolaget LM Ericsson	16-10-2023	Corruptie
70 Tesla, Inc.	15-02-2023	Arbeidsnormen
Tesla, Inc.	15-02-2023	Mensenrechten
71 The Coca-Cola Company	15-10-2022	Arbeidsnormen
The Coca-Cola Company	15-10-2022	Arbeidsnormen
72 Tokyo Gas Co., Ltd.	15-02-2023	Milieu
73 Top Glove Corp. Bhd.	14-02-2022	Arbeidsnormen
74 Total SA	15-07-2020	Arbeidsnormen
75 TotalEnergies SE	15-07-2022	Mensenrechten
TotalEnergies SE	15-07-2022	Milieu
76 Toyota Motor Corp.	15-02-2023	Milieu
77 UBS AG	15-10-2021	Mensenrechten
78 UBS Group AG	17-07-2023	Mensenrechten
79 Verizon Communications, Inc.	15-10-2022	Arbeidsnormen
80 Vestas Wind Systems A/S	15-07-2021	Mensenrechten

	Onderneming	Dialogo geïnitieerd	Normschending
81	Wal-Mart Stores, Inc.	15-10-2019	Arbeidsnormen
	Wal-Mart Stores, Inc.	16-10-2023	Arbeidsnormen
	Wal-Mart Stores, Inc.	16-10-2023	Arbeidsnormen
82	Woodside Energy Group Ltd.	17-10-2022	Milieu

8.6. Escalatie normatief

Geëscaleerde dialogen

In de tweede helft van 2023 zijn er geen escalatiemaatregelen genomen. In het derde kwartaal vindt het laagste aantal aandeelhoudersvergaderingen plaats. Hoofdzakelijk stonden er tussentijdse benoemingen van bestuurders of goedkeuringen van overnames geagendeerd. In het vierde kwartaal vond in Australië en Nieuw-Zeeland de piek van het aandeelhoudersvergaderingen seizoen plaats. In de overige regio's was het een rustig kwartaal qua stemmen.

Te escalaren dialogen

In de eerste helft van 2024 zullen veel aandeelhoudersvergaderingen plaatsvinden, wat mogelijkheden biedt voor escalatie. Alle normatieve dialogen die in aanmerking komen voor escalatie zijn onderstaand opgenomen.

TABEL 8.6.1

Onderneming	Reden van escalatie
Amazon.com, Inc.	Status rood (geverifieerde schending).
Exxon Mobil Corporation	Status rood (geverifieerde schending).
Shell Plc	Status rood (geverifieerde schending).
SK Inc.	Status rood (geverifieerde schending).
Starbucks Corporation	Status rood (geverifieerde schending).
Tesla, Inc.	Status rood (geverifieerde schending).
TotalEnergies SE	Status rood (geverifieerde schending).

8.7. Kwalitatieve toelichting beleid

Aandelen

De ESG maatwerkbenchmark voor Aandelen Wereld ontwikkelde landen is een discretionair mandaat beheerd door de manager UBS, waardoor het eigen MVB beleid van SPF van toepassing is. De instrumenten die benoemd zijn worden dan ook toegepast binnen dit mandaat. De overige wereldwijde aandelenbeleggingen voor ontwikkelde landen en de aandelenbeleggingen voor opkomende markten zijn momenteel, ondergebracht in (multi-manager) beleggingsfondsen bij Russell Investments waarin meerdere institutionele beleggers participeren. Dit betekent dat het niet mogelijk is om de eigen uitgangspunten van het MVB-beleid toe te passen. Wel voert Achmea IM namens SPF een dialoog met ondernemingen in de aandelenportefeuille die internationale normen hebben geschonden. Russell Investments voert een eigen MVB-beleid, bestaande uit het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen, het aangaan van een dialoog met ondernemingen, CO2 reductiedoelstellingen, ESG integratie en het uitsluiten van controversiële wapens cluster munitie) en tabak. Russell Investments rapporteert jaarlijks op hoofdlijnen over het gevoerde MVB-beleid. SPF publiceert deze rapporten op haar website. SPF streeft ernaar dat het beleggingsbeleid van externe partijen zo veel mogelijk aansluit bij de MVB-doelstellingen van SPF.

Vastrentende waarden

SPF heeft voor de Europese niet-staats obligatie portefeuille een eigen discretionair mandaat. Dit betekent dat het uitsluitingsbeleid direct wordt toegepast op deze beleggingen. In het hoofdstuk Uitsluiten worden de uitsluitingsgronden die van toepassing zijn uiteengezet. Het normatieve engagementprogramma is van toepassing. De ESG rating van de portefeuille dient minimaal gelijk te zijn aan de ESG rating van de benchmark en er is een klimaatdoelstelling van toepassing.

De wereldwijde High Yield beleggingen zijn ondergebracht in een beleggingsfonds van Achmea Investment Management met onderliggend meerdere externe high yield managers. Hetzelfde uitsluitingsbeleid is van toepassing. Deze uitsluitingen gelden ook voor het Green Bond Fonds en het Lagere Overheden Kasgeldfondsen. Voor deze fondsen is normatieve en thematische engagement van toepassing.

Voor staatsobligaties geldt dat niet belegd wordt in obligaties van landen waaraan de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties en/of de Europese Unie een sanctie heeft opgelegd. Landen worden daarbij op voorhand uitgesloten wanneer aannemelijk is dat:

- Er een schending is van het non-proliferatieverdrag;
- Machthebbers op systematische en grove wijze de fundamentele mensenrechten van (hun) burgers schenden;

- Vanwege een hoge mate van corruptie toevertrouwde middelen in dergelijke landen niet ten goede komen aan duurzame ontwikkeling van de economische situatie en welvaart van de bevolking.
- Door de ernst van opgelegde economische sancties de stabiliteit van de waarde van beleggingen in dat land serieus worden bedreigd.

Het landenuitsluitingenbeleid is van toepassing voor de discretionaire staatsobligaties en EMD. Daarbij worden staatsbedrijven van uitgesloten landen uitgesloten.

Voor EMD LC wordt deelgenomen in twee fondsen, namelijk L&G en Ninety One. Het EMD HC is een mandaat en onder beheer bij PGIM.

Hypotheeken

De hypotheekportefeuille wordt ingevuld middels een fondsbelegging bij SAREF en Dynamic Credit. SAREF reserveert jaarlijks een bedrag om consumenten te stimuleren hun woning verder te verduurzamen. SAREF heeft daarbij een relatief hoge PRI score en het Particuliere Hypotheken Fonds heeft een SFDR classificatie van 8. SAREF heeft ESG geïntegreerd in haar beleid door bijvoorbeeld de koppeling met de Sustainable Development Goals (SDGs).

Alternatieve beleggingen

Bij het selecteren van nieuwe fondsen voor alternatieve beleggingscategorieën houdt SPF rekening met de hiervoor genoemde MVB-uitgangspunten.

Private Equity

Bij de selectie van private equity fondsen beoordeelt SPF zorgvuldig de inspanningen van beheerders op het gebied van ESG en maatschappelijk verantwoord beleggen. Tijdens due diligence wordt veel aandacht besteed aan de integratie van ESG factoren in de organisatie en de processen. Vragen die beantwoord moeten worden zijn: Heeft de beheerder een voldoende duidelijk beleid geïmplementeerd? Worden ESG risico's in kaart gebracht bij de aankoop van portefeuillebedrijven en worden doelstellingen gedefinieerd om positieve impact te creëren? Op welke manier monitort de manager de voortgang en wordt over ontwikkelingen gerapporteerd? Alle private equity fondsen in de portefeuille hebben een gedegen ESG beleid. Aanvullende afspraken over ESG zijn vastgelegd in side letters met de beheerders.

Met ingang van 2022 is er een 5e pijler toegevoegd aan het beoordelingsraamwerk. Een aparte pijler voor alle MVB-gerelateerde aspecten onderstreept het belang van een goede MVB-integratie in zowel de organisatie als in het beleggingsproces. Daarnaast worden in deze pijler ook verschillende aspecten van het beloningsbeleid beoordeeld. De beoordeling van de verschillende MVB-aspecten is niet nieuw, maar was tot nu toe onderdeel van verschillende andere pijlers.

Tijdens monitormeetings overlegt SPF met de fondsbeheerders over de ontwikkelingen en voortgang op

ESG gebied. SPF spoort de beheerders aan transparantie op dit gebied te blijven vergroten en, indien dit nog niet het geval is, zich te committeren aan de UN Principles for Responsible Investment. We zien over de gehele linie dat beheerders steeds meer aandacht aan MVB besteden.

Infrastructuur

Sinds 2020 belegt het pensioenfonds in Infrastructuur via Achmea Investment Management en streeft ernaar om zowel bij de beleidsbepaling, als bij de uitvoering duurzaamheidscriteria te integreren. Daarbij wordt aandacht besteed aan milieu-aspecten, maar ook aan sociaal-maatschappelijke factoren en aan goed fondsbestuur en transparantie (ESG-criteria). Fondsmanagers worden actief aangespoord te beleggen conform de regels van de United Nations Principles for Responsible Investments (UNPRI) en deze regels te ondertekenen. Het pensioenfonds heeft er bewust voor gekozen om met haar infrastructuur beleggingen positieve klimaatimpact te realiseren en heeft dit in de portefeuille vastgelegd met een normallocatie van 25% voor de sector duurzame energie. Tevens worden fondsmanagers gevraagd om de CO₂-footprint van hun portefeuille in kaart te brengen, CO₂-doelstellingen te formuleren en hierover te rapporteren.

SPF hanteert bij het selecteren van nieuwe infrastructuurfondsen in haar due-diligence diverse duurzaamheidscriteria en neemt deze criteria ook mee in de weging bij de selectie van de beste fondsen. Daarnaast worden aandeelhoudersvergaderingen van de fondsen bijgewoond en gebruik gemaakt van het stemrecht. De ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid komen aan de orde zowel op de aandeelhoudersvergadering als door middel van engagement en dialoog rechtstreeks met de fondsbeheerder.

Vastgoed

SPF belegt hoofdzakelijk in indirect vastgoed via a.s.r. real assets investment partners ⁵ en streeft ernaar om zowel bij de beleidsbepaling (strategische en jaarplannen), als bij de uitvoering (investerings- en desinvesteringsbeslissingen en monitoring) duurzaamheidscriteria te integreren. Daarbij wordt aandacht besteed aan ecologische, sociale en governance (ESG) aspecten.

Voor de vastgoedportefeuille heeft SPF een MVB-beleid op drie ESG-pijlers. Ten aanzien van de E-pijler wil SPF de CO₂-voetafdruk van de vastgoedbeleggingen reduceren. Hiertoe zal de afdruk in toenemende mate in kaart worden gebracht en reductiedoelstellingen worden gesteld. Ten aanzien van de S-pijler wordt geïnventariseerd of fondsmanagers huurders hebben die op de uitsluitingslijst van het pensioenfonds staan en gaat het de dialoog aan met fondsbeheerders over het thema Gezondheid & Welzijn. Dit sluit goed aan bij het thema Gezondheid van SPF. Op het vlak van de G-pijler wordt transparantie gestimuleerd in bestuur en rapportages en wordt aangedrongen op rapportages

volgens maatstaven van de European Association for Investors in Non-Listed Real Estate Vehicles (INREV).

Daarnaast speelt informatie uit de Global Real Estate Sustainability Benchmark (GRESB) een rol. Er wordt gemeten welk deel van de vastgoedfondsen participeert in GRESB, welk deel de peer group outperformed en welk deel actief duurzaamheidsdoelen tracht te realiseren met behulp van actiepunten. Ieder jaar worden in de rapportagecyclus de resultaten van de fondsen die deelnemen aan GRESB gedeeld en besproken. Deze scores maar ook andere maatregelen die de fondsmanager neemt in het kader van ESG worden meegenomen in de kwartaalrapportages en beleggingsformulieren van het betreffende fonds.

SPF hanteert bij het selecteren van nieuwe vastgoedfondsen in haar due diligence diverse duurzaamheidscriteria en neemt deze criteria ook mee in de weging bij de selectie van de beste fondsen. a.s.r. ip bezoekt namens SPF aandeelhoudersvergaderingen van de fondsen en maakt actief gebruik van het stemrecht. Twee maal per jaar wordt aan alle fondsmanagers gevraagd of en in hoeverre huurders in hun huurdersbestand aanwezig zijn die voorkomen op de uitsluitingslijst.

Zie voor verder overzicht het MVB jaarverslag over Vastgoed op [de website](#) van SPF.

⁵ Per 1 mei is Sweco Capital Consultants overgenomen door ASR Real Assets Investment Partners

Colofon

Deze halfjaarrapportage Maatschappelijk Verantwoord Beleggen is een uitgave van Achmea Investment Management.

Disclaimer

Achmea Investment Management B.V. ('Achmea IM') heeft de informatie in dit document met zorg samengesteld. De informatie is alleen bestemd voor gekwalificeerde beleggers en/of professionele beleggers zoals bedoeld in de Wet op het financieel toezicht (Wft). Dit document is of bevat (i) geen aanbod of uitnodiging om financiële instrumenten te kopen, te verkopen of te verhandelen, (ii) geen beleggingsaanbeveling of beleggingsadvies, (iii) geen juridisch, fiscaal of ander advies. Achmea IM raadt u af een (beleggings)beslissing uitsluitend te baseren op de informatie in dit document. Raadpleeg in voorkomende gevallen een juridisch, fiscaal of andere adviseur. Achmea IM is niet aansprakelijk voor schade die het gevolg is van zo'n (beleggings)beslissing. De informatie in dit document is (mede) gebaseerd op informatie die Achmea IM van betrouwbaar geachte informatiebronnen heeft verkregen. Achmea IM garandeert niet de betrouwbaarheid van die bronnen en de juistheid en volledigheid van de van die bronnen verkregen informatie. De informatie in dit document is puur informatief en u kunt daaraan geen rechten ontleen. Alle informatie is een momentopname, tenzij uitdrukkelijk anders is aangegeven. Het verstrekken van dit document na de oorspronkelijke publicatiedatum is geen garantie dat de hierin opgenomen informatie op die latere datum nog juist en volledig is. Achmea IM heeft het recht om deze informatie zonder aankondiging te wijzigen. Het noemen van rendementen op beleggingen in dit document dient uitsluitend als uitleg en toelichting. Achmea IM spreekt daarmee geen verwachting uit over het rendement of koersverloop van die beleggingen. De waarde van uw belegging kan fluctueren en in het verleden behaalde resultaten bieden geen garantie voor de toekomst. U mag de informatie in dit document alleen voor eigen persoonlijk gebruik kopiëren. U mag de informatie niet overnemen, vermenigvuldigen, distribueren of openbaren zonder schriftelijke toestemming van Achmea IM. Alle informatie (teksten, foto's, illustraties, grafisch materiaal, handelsnamen, logo's, woord en beeldmerken) blijft eigendom van of in licentie bij Achmea IM en wordt beschermd door auteursrecht, merkenrecht en/of intellectueel eigendomsrecht. Er worden geen rechten of licenties overgedragen bij gebruik van of toegang tot deze informatie. Achmea Investment Management B.V. is statutair gevestigd en houdt kantoor in Zeist (Handelsregister nr. 18059537). Achmea IM is als beheerder van beleggingsinstellingen, zoals bedoeld in artikel 2:65a Wft, geregistreerd bij de Autoriteit Financiële Markten ("AFM") in Amsterdam (AFM registratie 15001209).

Disclaimer bij het uitsluitingsproces

Uitsluitingslijsten worden jaarlijks of tweejaarlijks opgesteld. Hierbij wordt onder andere gebruik gemaakt van ESG-informatie van onafhankelijke dataleveranciers zoals ISS ESG en MSCI ESG-Research. Om tot een uitsluitingslijst te komen worden de door ons gebruikte marktbrede benchmarks gescreend op naleving dan wel overtreding van de ESG-normen zoals opgenomen in het MVB-beleid. Voldoet een land of ondernemingen op basis van de beschikbare ESG-informatie niet aan onze ESG-normen, dan komt deze in aanmerking voor uitsluiting van het beleggingsuniversum van de Achmea IM beleggingsfondsen. Zowel interne als externe portefeuille beheerders worden gevraagd te controleren of er posities in deze landen of ondernemingen in hun beleggingsportefeuilles voorkomen. Indien dit het geval is, worden zij gevraagd deze binnen een redelijke termijn te verkopen. Mutaties in de beleggingsportefeuilles, door bijvoorbeeld corporate actions, beleggingen buiten de reguliere benchmark of wijzigingen in de benchmark, worden tussentijds niet aan de uitsluitingslijsten getoetst. Ook wordt de beschikbare ESG-informatie niet getoetst op volledigheid. Hierdoor is het mogelijk dat er wordt belegd in landen en ondernemingen die op de uitsluitingslijst staan of die conform de in het MVB-beleid opgenomen ESG-normen, uitgesloten hadden moeten worden. Op het eerst volgende moment van het opstellen van de uitsluitingslijst wordt het proces, zoals hierboven geschetst weer gevolgd. Achmea IM kan geen garanties geven over de volledigheid en juistheid bij de vaststelling en implementatie van de uitsluitingslijsten. Wij aanvaarden daarvoor geen aansprakelijkheid.